

Svedectvo doby

Rozhovor s autorom
prvého životopisu
Jána Chryzostoma
kardinála Korca, SJ
str. 4

Tu ste vítaní!

Pred 50 rokmi pápež
bl. Pavol VI. ako prvý
pápež prijal kočovných
Rómov
str. 7

Viera je fuška

Režisér Jiří Strach je
presvedčený, že aj vo
filmovej brandži sa dá
žiť podľa Desatora
str. 13

Light škodí zdraviu

Hitom posledných desaťročí je zdravý životný štýl. Paradoxne ho ponúkajú či preferujú aj tí, či najmä tí, ktorí sa postarali o jeho nedodržiavanie. Svoje výrobky totiž prepchali zdraviu nie priveľmi osožným zložením. Aby škodlivý dopad zmiernili, prišli s výrobkami, ktoré označili *light*. A zrazu sa *light* stalo nielen synonymom zdravších produktov, ale aj symbolom životného štýlu...

Žiaľ, prienik *light* životného štýlu zasiahol do nášho myslenia hlbšie, ako by sa patrilo. Premietol sa totiž aj do nášho nazerania a vnímania hodnôt. A čo je najhoršie, zasiahol aj do náboženského života. Priam sa vytvorila nová subkultúra – *light* kresťanstvo. A buďme k sebe úprimní – ani my nie sme k nej imúnni. Aj my sme spolutvorcovia kresťanstva vo verzii *light*, aj my prinášame zriedený, zdraviu a myslí „neškodný“ obraz Krista.

No pritom nás Kristus varoval: „*Nemyslite si, že som priniesol pokoj na zem. Nie pokoj som priniesol, ale meč*“ (Mt 10, 34). Jasné a presné. Nič, čo by len vzdialene pripomínalo niečo zriedené, *light*. Práve naopak – Ježiš svojím učením a nárokmi naozaj neprináša zdraviu „neškodné“ požiadavky. Veď keď učil v Kafarnaume, aj tam mnohí z jeho učeníkov šomrali: „*Tvrdá je to reč! Kto to môže počúvať?!*“ (Jn 6, 60).

Nič sa od tých čias nezmenilo. Aj dnes je Kristova reč „*tvrdá*“, zle sa počúva. A tak ju riedime. Riedime evanjeliové paradoxy, zmiernujeme Kristovu reč na vrchu, zoslabujeme jej silu... Evanjelium, ako hovorí Alessandro Pronzato, sa stalo „*nepohodlným*“. Namiesto toho, aby sme sa priblížili k ideálu, hoc aj náročnému, prispôsobujeme si ideál svojej miere a podobe, svojej priemernosti, lenivosti, zbabelosti, svojej „*miere zdravého rozumu*“.

Lenže španielsky kňaz, novinár a spisovateľ José Delscalzo nás upozorňuje, že zjemňovaním evanjelia sa dopúšťame „*najškandálnejšej zrady Kristovej lásky*“. Jeho láska totiž musí prekonávať niečo oveľa horšie, ako je samotná smrť: utrpenie vidieť sa redukovaný na priemernosť, vidieť sa oslabený, zmiernený, zľahčený a zľahčovaný, nudný, umenšený, nezáživný, priam poľutovaniahodný, každú nedeľu ľahko strávitelný, aby priveľmi neťažil, aby sa prispôbil našim mierkam a výpočtom...

Light princíp, aby zmiernil škodlivý dopad, redukuje podstatu. Prináša obraz Krista, ktorý sa práve vrátil od kaderníka. No ten skutočný obraz, obraz trpiaceho Vykupiteľa, odsúva do galérií a múzeí. A tam, popíjajúc *light* nápoj, obdivujeme „úžasné kresťanské umenie“.

Fra Angelico: Kristus tŕním korunovaný

Je však otázne, či obdivované umenie prehĺbi našu vieru. Jej podstata je totiž zriedená. A takáto podstata predstavuje pre vieru veľké nebezpečenstvo: že sa stane bezvýznamnou. Neškodnou.

PAVOL PRIKRYL

Myšlienka čísla:

Kristus nechce obdivovateľov, ale učeníkov. Nevie, čo má robiť s tým, kto ho chváli. Chce, aby sme ho nasledovali.

Søren Kierkegaard

Jeho Eminencia Ján Chryzostom kardinál Korec, SJ

(22. 1. 1924 – 24. 10. 2015)

R. I. P.

Teofil Klas

Naše svedomie

(Na pamäť Jána Chryzostoma Korca)

Osirel

*kardinálny kozmodróm
a v jeho pántoch
zacnelo sa tichu.
Nuž, ide spomínať sa
po dobrom.
Len po dobrom na prácu
bez oddychu.*

*Čo ľudské,
malo krídla anjelské.
Na rukách peľ
a v ústach živý plameň.
V odhodlaní
sa Boží záchvev skvel.
Z areopágu
rálne ľudských arén.*

Šaľby

*už môžu byť len bezdomé.
Kto stále staval,
staval stále hrádze.
Dobrá to bobria hať
a naše svedomie.
Kozmu
sa iba taká bodrosť ráce.*

Bratislava 26. októbra 2015

Rozhovor s autorom prvého životopisu kardinála Jána Chryzostoma Korca, SJ

Svedectvo doby

Knižný životopis kardinála Jána Chryzostoma Korca napísal pred štyrmi rokmi katolícky kňaz a publicista Mons. Marián Gavenda. Kniha sa volá *Nekonečné horizonty*. Na vyše 207 stranách zaznamenáva prvý ucelený životopis kardinála. Kniha obsahuje aj rodostrom kardinála Korca. Publikáciu vydalo vydavateľstvo Perfekt. Pri príležitosti úmrtia otca kardinála prinášame archívny rozhovor s Mons. MARIÁNOM GAVENDOM.

Kde a kedy sa zrodila myšlienka napísať životopis kardinála Korca?

Niekedy autor napíše knihu a hľadá vydavateľa, inokedy chce vydavateľ vydať knihu a hľadá autora. V tomto prípade si kniha „našla“ aj vydavateľa, aj autora. Jej potreba tu totiž doslova visela vo vzduchu. Myšlienka sa zrodila niekedy v polovici augusta 2011 počas debaty v redakcii vydavateľstva Perfekt, v ktorej som občas v nejakých kontextoch spomenul niečo zo života alebo tvorby kardinála Korca. O pár dní mi volali, že majú „kacírsku myšlienku“, či by som sa nedal na napísanie jeho životopisu do ich edície Osobnosti Slovenska. Slovo dalo slovo, stretli sme sa, ujasnili si, o čo by asi išlo. Podmienil som to však tým, aby s písaním životopisu súhlasil pán kardinál a aby som o zámere povedal vydavateľstvu LÚČ, ktoré je s kardinálom Korcom nerozlučne späté.

Ako dlho ste písali knihu?

Prvú osnovu som si nahodil 23. augusta na prechádzke lužnými lesmi, tam vždy prichádza inšpirácia. Zrazu akoby

bola v mysli hotová, priam sa mi „diktovali“ názvy kapitol, podkapitol a celé texty. Kvôli zdravotným problémom pána kardinála som však mesiac čakal na jeho vyjadrenie a medzitým si zbieral materiál, nechával si uležať veci v mysli. Začal som písať okolo 20. septembra, kniha išla do tlače 16. októbra, väčšinu som napísal za posledných desať dní... Chceli sme stihnúť možnosť prezentovať knihu na Bibliotéke. Priniesli ju ešte „za horúca“ z tlačiarne rovno na výstavisko 3. novembra. Nebol by som ju však napísal za tri týždne, ak by som nebol tridsať rokov priebežne čítal knihy kardinála Korca a nepoznal ho osobne, ako aj kontext väzenia, ktorý som poznal z rozprávania môjho otca, a kontext tajnej i ponovembrovej Cirkvi, v ktorej som žil. V tom zmysle mi to teda trvalo aj rekordne dlho.

Čo bol hlavný zdroj k napísaniu knihy? Kde ste zbierali materiál na napísanie?

Okrem vlastnej skúsenosti bola hlavným a takmer jediným zdrojom tvorba otca kardinála a dva zborníky, ktoré vy-

šli pri jeho jubileách, ako aj pár svedectiev z iných kníh. Biografické údaje sú roztrúsené po jeho knižkách, na niečo spomína v známej knihe *Od Barbarskej noci*. Jedna kapitola je aspoň prierezom jeho tvorby, jedna je o jeho pohľade na kňazstvo. To je všetko z čítania jeho tvorby. Dalo by sa oslovovať svedkov a zbierať mnohé materiály, ale rozsah a cieľ tejto publikácie to ani neumožňoval. Na každú tému som mal dvadsať normostrán. Snažil som sa priblížiť okolnosti, vytvoriť dej a vložiť do neho niečo z myšlienkového posolstva pána kardinála. Len to najpodstatnejšie a charakteristické, aby si čitateľ vytvoril základný obraz. Nie sú to moje úvahy, je to vlastne vyskladaná mozaika z jeho života a tvorby.

Ako ste spolupracovali s kardinálom Korcom?

Čo sa týka samotnej knihy, stretli sme sa raz, asi na tri hodiny, mal už pripravené svoje knihy, ja otázky. A potom sme si viac ráz telefonovali. Mnohé veci či jeho názory a postoje poznám dobre z predchádzajúcich stretnutí. A sám pán kardinál mi poslal podrobnosti o svojej tajnej biskupskej vysviacke, ktoré neboli dovtedy publikované, ako aj odpovede na niekoľko otázok, ktoré sme uviedli na záver. Keď pán kardinál dostal po zadaní do tlače knihu v PDF formáte, o dva dni mi volal, hovorili sme skoro hodinu a bolo vidieť, že ju pozná takmer doslova, hovoril o najmenších detailoch. Našiel aj pár nepresností, spôsobených ponáhľaním. No som rád, že celkove sa „v nej videl“.

»»»

Čo konkrétne predstavuje kniha – životopis, alebo aj niečo ďalšie?

Kniha je prvým uceleným životopisom kardinála Korca. On, autor približne osemdesiatich kníh a taká významná osobnosť – ani sa mi nechcelo veriť, že máme taký dlh k nemu i voči dejinám. Asi je to tým, že najmä jeho materské vydavateľstvo LÚČ sa snažilo vydať predovšetkým všetky knihy pána kardinála, a v druhých vydaniach aj v hodnotnom knižnom prevedení. Mal som zámer napísať ucelený životopis od detstva až po súčasnosť, prirodzene v rámci možnosti rozsahu tejto knihy, písať publicistickým štýlom, teda živo, ale verne protagonistovi. No „medzi riadkami“ je aj viacero názorov, hodnotení, poukázaní napríklad na dôvody jeho mediálneho odstavenia. Jednu kapitolu, ktorú som pôvodne chcel venovať udalostiam tzv. Nežnej revolúcie, som zámerne vynechal. Myslím si, že na ňu ešte nedozrel čas a zbytočné polemii-

Mons. M. Gavenda v rozhovore s otcom kardinálom

ky by odpútali od podstatného v tejto knihe.

Čo je poslaním knihy?

Dúfam, že kto si ju prečíta, si uvedomí, že Slovensku nechýbajú osobnosti, len o nich nevieme. Pre mladšiu generáciu je to aj svedectvo doby. Až zará-

movaním aktivít biskupa Korca do kontextu jeho robotníckeho povolania, rizika prenasledovania vynikne v plnom svetle aj jeho tvorba a organizačná činnosť. Myslím si, že skúsenosť tajnej formácie i život biskupa-robotníka bola „laboratóriom budúcnosti“ a Cirkev sa bude musieť k tejto skúsenosti vážne vrátiť. Nebolo to len núdzové riešenie, ale dielňa Prozreteľnosti, to sú napríklad súvislosti, na ktoré sa pokúšam poukázať. A vzhľadom na šírenú mienku o Cirkvi a bohatstve a údajnom pohodlnom živote jej predstaviteľov je to konkrétne a veľmi výrečné svedectvo.

A čo je cieľom? Aby kniha vyvolala záujem o literárne a životné svedectvo kardinála Korca. Priblížiť ho aj civilnej čitateľskej obci.

MICHAL LIPIAK/TK KBS
(Snímky: archív M. G., archív)

Kniha *Nekonečné horizonty* sa dá objednať na www.perfekt.sk

Dobrý človek

V súvislosti s úmrtím J. E. Jána Chryzostoma kardinála Korca uverejňujeme spomienkový text prof. Jozefa Rydla, ktorý vznikol pri príležitosti 60. výročia biskupskej vysviacky otca kardinála.

V mladosti som letné prázdniny trávil u starej mamy v Ružomberku. O domácnosť sa s ňou delili moje tri tety, Mariška, Nórika a Lujzka. Na nočnom stolíku mala otcova najmladšia sestra čiernobielu fotografiu kňaza vo zvláštnom „mundúre“. Ešte som nechodil ani do školy a už som vedel, že tento kňaz nebol hoci kto, lež to bol spišský biskup, volal sa Ján Vojtaššák a bol vo väzení. Trvalo niekoľko rokov kým som pochopil prečo je tento hrdinový muž vo väzení, čo tam s ním robili a dodnes mám v pamäti ako sme šli na jeho pohreb do Zakameného. A tety nám rozprávali historiky o jeho tajomníkovi Štefanovi Náhalkovi, ktorý sa skrýval až napokon „im ubzikol“ do Ríma...

V Bratislave k nám chodievala, teta Anča Šmitka. Mala brata Jána, jezuitského kňaza, ktorý bol vo väzení. Pamätám si, ako sme jej s mamou pravidelne pomáhali baliť špeciálnu drevenú debničku a nosiť ju na poštu. Utkvelo mi v pamäti, že to bolo vždy do Česka, Želív, Králiky. Keď jej brata prepustili, chodieval k nám pravidelne obedovať a často sa so mnou dlho a zaujímavo rozprával. Od neho som prvý raz počul nielen mená Korbačka, Popluhár, Korec, ale aj Polčín, Senčík, Hnilica, Lacko. Dozvedel som sa, že náš dom „fyzlujú“.

V roku 1968 som sa dozvedel, že ten Korec, ktorého prepustili z väzenia, je tiež biskupom. A že v Ríme máme biskupa Hnilicu, ktorý utiekol, aby si zachránil holý život. Biskupa Korca som vtedy dokonca raz videl na jednom podujatí DKO.

Spomínam si, už ako bežec, na fotografiu, čo obehla vtedajší katolícky svet: pápež Pavol VI. prijal tajného slo-

venského biskupa Korca na audienciu a daroval mu svoje biskupské insignie, čo užíval ako niekdajší milánsky metropolit. Všimol som si jeden „detail“: na fotografii boli všetci v kňazských habitoch, iba biskup Korec bol v civile, zdalo sa mi, že je v montérkach. Moji kolegovia v internáte sa divili, že na svojom nočnom stolíku som mal roky výstrižok s touto fotografiou.

Prechádzali dni, mesiace, roky. Odhaľoval som postupne potupu biskupa Jána Vojtaššáka a sledoval som zápas biskupa Jána Chryzostoma Korca s príznakom reálneho socializmu ako ho približovala slovenská exilná tlač i mnohé svetové médiá, ktoré nám utečencom nie vždy verili. Svoje by vedeli povedať aj biskup Hnilica, aj arcibiskup Hrušovský i kardinál Tomko a tisíce Slovincov a Slovákov, ktorí odišli, lebo nechceli slúžiť klamstvu.

Keď sa v roku 1989 moloch komunizmu konečne ocitol v prepadlisku dejín, jedna z mojich prvých myšlienok bola: budeme si vedieť ceniť a oceniť ľudí, ktorí obetovali svoj život udržovaniu a záchrane *Dedičstva otcov*? Pápež vyznamenal biskupa Korca kardinálskym klobúkom, ustanovil ho sídelným biskupom v Nitre, stal sa morálnou autoritou obnoveného samostatného Slovenska. Zo samizdatových priečinkov slobodne začali vychádzať jeho knihy „napísané v montérkach“, vznikol Lúč, do Trnavy sa vrátila Dobrá kniha...

Byť šesťdesiat rokov biskupom je výnimočný dar pre kňaza v plnosti kňazskej služby. Mnohí sa stávajú biskupmi práve okolo šesťdesiatky, niekto skôr, niekto neskôr, ale byť biskupom šesťdesiat rokov je mimoriadny dar Boží, ktorý vie oceniť len ten, ktorému ho Boh venoval. Dobro sa modlili slovenské matky, keď Boh nášmu národu požehnal svätých mužov ako Vojtaššák, Korec...

Hľadiac na svoju čosi viac ako šesťdesiatročnú existenciu viem, že ma poznačilo všeličo, stretol som mnoho zaujímavých, najmä však DOBRÝCH LUDÍ, ktorých vzorom boli DOBRÝ ČLOVEK niekdajší biskup spišský a DOBRÝ ČLOVEK niekdajší biskup nitriansky – dni keď som sa s ním stretol, patria k najjasnejším v mojom živote.

JOZEF RYDLO

Svätí žijú s nami, aj keď zomreli pred stáročiami

Spoločenstvo svätých

Raz som navštívil priateľa, ktorý študuje patológiu. Našiel som ho uprostred otvorených kníh. S rozžiarenými očami povedal: „Otcovia Cirkvi sú moji najlepší priatelia. Žijú tu so mnou, aj keď zomreli pred stáročiami. Hovoria ešte viac, ako počas svojho života a radia mi tak, ako mi nemôžu poradiť ľudia, ktorých bežne stretávam.“

Sviatok Všetkých svätých a spomienka na všetkých verných zosnulých nás akosi spontánne privádzajú k podobným myšlienkam. Ale ako komunikujú a ako nás vyučujú tí, ktorí nás predišli do večnosti? Ako s nimi môžeme vytvoriť spoločenstvo?

ŽIŤ PRE BUDÚCI SVET

V starozákonných časoch sa život po smrti nevykresľoval práve príťažlivými farbami. Smrť mala účasť na kráľovstve tieňov, kde zaznieval pochmúrny tón. Stačí si všimnúť Žalm 88: „Či mŕtvym budeš robiť zázraky? Či v hrobe bude dakto rozprávať o tvojej добрote a na mieste zániku o tvojej vernosti? Či sa v ríši tmy bude hovoriť o твоjich zázrakoch a v krajine zabudnutia o tvojej spravodlivosti?“ (Ž 88, 11-13).

V novozákonných časoch sa smrť už nevníma ako niečo zlé, ale naopak. Ide o istý program života. Sv. Gregor Niský píše: „Každá vznešená duša spriatelena s Bohom po vyslobodení z pút svojho tela vstúpi do krásy, ktorú očakáva. Z čoho iného má teda žiť kresťan, ak nie z nádeje, že sa stane duchom po tom, čo odloží odev tela, ktoré je len prekážkou?“

Aj podľa niektorých gréckych Otcov zmyslom tohto života je žiť pre budúci svet, pre nové spoločenstvo. Vladimir Solovjov však vo svojich úvahách ide ďalej: „Kristus po svojej smrti vstáva so svojim osláveným telom, svojou smrťou premohol smrť. V tomto fakte spočíva všetka novosť a riešenie problému smrti.“

OČISŤOVANIE UTRPENÍM

Definitívny život spočíva v zduchovení. V prežívaní spoločenstva svätých, ktoré sa začína už tu na zemi.

Myšlienka na nebo bola vždy obsahom kresťanskej nádeje. Svoj vrchol nachádza v mučeníkov, z ktorých prvý bol sv. Štefan. V *Skutkoch apoštolov* čítame: „Ale on, plný Ducha Svätého, uprene sa zahľad na nebo, uvidel Bo-

žu slávu a Ježiša stát po pravici Boha a povedal: Vidím otvorené nebo a Syna človeka stát po pravici Boha“ (Sk 7, 55-56).

Do spoločenstva svätých vstupujeme očisťovaním, ktoré nespočíva len v mučeníctve v úzkom slova zmysle. Keď Nikolaj Berďajev hovorí o slovanskej nábožnosti, poznamenáva: „Náš ľud sa naučil znášať utrpenia, ktoré sú nasmerované na záhubu a mravnú deformáciu človeka. Odolávanie takýmto útokom človeka očisťuje a premieňa. Privádza ho na cestu spásy a vlastnej záchrany.“

SVIATOSŤ ZMIERENIA

Viaceri duchovní autori sú presvedčení, že statočné nesenie tých krížov, ktoré sa nedajú zmeniť a ktoré súvisia s naším povolaním, nás posväcuje. Je to proces postupného očisťovania, ktorý nám už teraz umožňuje zakúsiť kúsok neba a mať účasť na živote svätých, vstúpiť do ich spoločenstva. A tu netreba zabudnúť na sviatosť zmierenia. Je to sviatosťný spôsob očisťovania, ktorý nás vedie k duchovnej citlivosti a otvára pre nebo. Ťažkosti, ktoré sú spojené s touto sviatosťou, nemajú len psychologický charakter, ale aj duchovný. Sv. Ignác hovorí o tom, ako nepriateľ našej duše vedie k uzavretosti a víťazí nad človekom, ktorý sa uzavrie v mlčaní a nechá v sebe bez vonkajšej kontroly (dialógu) kľíčiť zlé myšlienky.

NAPODOBOVANIE

Jedným z prostriedkov, ako sa priblížiť ku spoločenstvu svätých je napodobovanie. O dôležitosti pozitívnych vzorov v našom živote nikto nepochybuje. Aj antická literatúra podčiarkuje napodobňovanie ako dôležitý aspekt výchovy. V duchovnej oblasti je to podobné. I v tomto procese má osobitné miesto napodobňovanie svätých.

Nejde však o bezduché napodobovanie vonkajších prejavov života svätcov. To by pripomínalo istého dirigenta, kto-

Giovanni del Biondo: Svätí

rý s cieľom vyrovnať sa majstrovstvu veľkého dirigenta Herberta von Karajana študoval jeho gestá, a potom ich napodobňoval. Celé jeho imitovanie však v praxi dopadlo veľmi komicky. Dirigovanie je predovšetkým vniknutie do ducha hudby, a až sekundárne tu ide o gesto. To iste platí aj pri napodobňovaní svätých. Aj tu ide predovšetkým o vniknutie do ich ducha, a až sekundárne o aplikovanie tohto ducha v zmenených kultúrnych či spoločenských podmienkach.

ZJEDNOTENIE

Svätí tu žijú s nami, aj keď zomreli pred stáročiami. Hovoria ešte viac, ako počas svojho života a môžu nám poradiť oveľa lepšie ako ľudia, s ktorými sa bežne stretávame. Preto je celý cirkevný rok taký bohatý na spomienky a na sviatky na rôznych svätých, preto je dôležité nechať sa nimi inšpirovať.

Je zaujímavé sledovať, aké je pre niektorých kresťanov Východu ťažké si predstaviť Krista inak ako v strede svätých. Sú v jeho tesnej blízkosti, sú zjednotení s ním. Ján Kronstadt si kladie otázku: „Ako môžu svätí vypočúť naše prosby, keď sa na nich obracujeme?“ A odpovedá: „Duša, ktorá je zjednotená s Bohom ako so slnkom, ktoré osvecuje celý svet a pozná všetky potreby ľudí, prosí za to isté, čo on už dávno pozná. Stačí, aby tvoje srdce bolo čisté, aby uprelo zrak na jedného alebo viacerých svätých, tebe známych, a môžeš prosieť o čo chceš a dostaneš to.“

Oplatí sa komunikovať so svätými. Sú pri Bohu a preto nám môžu poradiť oveľa lepšie ako ľudia, s ktorými sa bežne stretávame.

PETER DUFKA, SJ

Pred 50 rokmi Svätý Otec bl. Pavol VI. ako prvý pápež prijal kočovných Rómov

Tu ste vítaní!

Na začiatku posledného októbrového týždňa prijal vo Vatikáne pápež František päť tisíc rómskych veriacich, ktorí do Ríma pricestovali v rámci Medzinárodnej rómskej púte. Nebol to však prvý pápež, ktorý prijal Rómov.

Pred päťdesiatimi rokmi, v nedeľu 26. septembra 1965, pápež bl. Pavol VI. v Pomezii pri Ríme slávil svätú omšu s približne tritisíc členmi rómskych kočovníkov pochádzajúcich z rozličných európskych krajín, ktorí prišli do Ríma na svoju prvú medzinárodnú púť v sprievode svojich duchovných pastierov. Historicky prvé stretnutie pápeža s kočovnými Rómami sa zhodou okolností udialo práve v deň pápežových 68. narodenín. Počas svätej omše prijal od blahoslaveného Pavla VI. prvé sväté prijímanie tridsať rómskych detí.

CIRKEV SI VÁS CTÍ

Svätý Otec bl. Pavol VI. privítal Rómov úprimnými slovami: „Z titulu hlavy Svätej Cirkvi som rád, že bez vlastnej zásluhy mám možnosť pozdraviť všetkých vás, drahí nomádi, drahí Rómovia, drahí pútnici na pozemských cestách, priam ako svoje deti, všetkých vás prijať, všetkých vás pozhnať.“

V homílii Svätý Otec osobitne poukázal na kočovný spôsob života prítomných Rómov a ďalších etnických skupín: „Pochopte, najdrahší nomádi, význam tohto stretnutia. Tu nachádzate miesto, zastávku, táborisko – odlišné od táborov, kde sa zvyčajne zastavujú vaše karavány: kdekoľvek sa zastavíte, ste považovaní za nevitáných a cudzích; a zostávate plachí a bojzliví. Tu nie. Tu ste vítaní, ste tu očakávaní, prijatí s pozdravom a slávnostne. Prihodí sa vám niekedy takéto šťastie? Tu získavate novú skúsenosť: nachádzate niekoho, kto vás má rád, kto si vás váži, oceňuje, kto vám pomáha. Boli ste niekedy počas vašich nekonečných putovaní pozdravení ako bratia? Ako synovia? Ako občania rovnocenní s druhými? Dokonca ako členovia spoločnosti, ktorá vás neodstrkuje, ale ktorá vás prijíma, stará sa o vás a ctí si vás?“

STE PRIAMO V SRDCI

Po tom, ako bl. Pavol VI. spomenul prenasledovanie Rómov, ako aj ich po-

četné obeť v čase holokaustu, vysvetlil im, aké miesto zastávajú v Cirkvi. Prihovoril sa k nim ako ich vlastný otec: „Avšak na čom teraz záleží, je odlišné zistenie. Zisťujete, že nie ste mimo, ale ste vo vnútri inej spoločnosti: spoločnosti viditeľnej, no duchovnej; ľudskej, no náboženskej. Táto spoločnosť, ako viete, sa nazýva Cirkev. Vy dnes, možno tak ako nikdy predtým, objavujete Cirkev. V Cirkvi nie ste na okraji, ale v istom zmysle ste v centre, vy ste v jej srdci. Ste v srdci Cirkvi, pretože ste sami. V Cirkvi nikto nie je sám. Ste v srdci Cirkvi, pretože ste chudobní a v núdzi o starostlivosť, vzdelanie a pomoc. Cirkev miluje chudobných, trpiacich, malých, vydedených a opustených.“

Môžeme pre vás niečo urobiť, pre vaše deti, pre vašich chorých, pre vašu rodinu, pre vaše duše, ak vložíte svoju dôveru v Cirkev a v tých, ktorí ju reprezentujú.

V ďalšej časti príhovoru Svätý Otec upozornil, že rómsku komunitu Cirkev považuje za viac, ako len za priateľskú spoločnosť: „Je to tu, v Cirkvi, kde si uvedomujete, že ste nielen spolovníci, kolegovia, priatelia, ale bratia. A to nielen medzi vami navzájom a s nami, čo vás dnes ako bratov prijímame, ale najmä v zmysle kresťanskom ste bratmi so všetkými ľuďmi. A je to tu, v Cirkvi, kde cítite, že ste považovaní za Božiu rodinu, ktorá udeľuje svojim členom neporovnateľnú dôstojnosť, a ktorá všetkým umožňuje byť ľuďmi v tom najvyššom a najplnšom zmysle; byť ľuďmi múd-

Snímka: net

rymi, cnostnými, čestnými a dobrými. Jedným slovom, kresťanmi.“

ZLEPŠIŤ VZŤAHY

Blahoslavený Pavol VI. ďalej uviedol, že výsledkom jeho stretnutia s Rómami má byť to, aby lepšie spoznali Cirkev, milovali ju, cenili si ju, aby sa prebudilo povedomie toho, že sú kresťanmi. Povzbudil ich aj nasledovnými slovami: „Myslím si, že by sa mali zlepšiť vaše vzťahy so spoločnosťami, ktorými prechádzate s vašimi karavánami a máte s nimi kontakt: tak, ako ste vy radi, keď nájdete odpočinok a priateľskú pohostinnosť tam, kde sa utáboríte, tak sa vy musíte postarať o to, aby ste zanechali na každej etape dobrú a sympatickú spomienku: aby vaša cesta rozsievala príklady dobroty, čestnosti, úcty. Azda budete môcť lepším kvalifikovaním sa v nejakom remesle zdokonaľiť váš životný štýl na váš vlastný prospech, ako i tých ostatných.“

NEŽIADAME, PONÚKAME

Pápež bl. Pavol VI. napokon požiadal prítomných o prísľub s dôverou prijímať starostlivosť, ktorá sa im zo strany Cirkvi dostáva cez nezištných kňazov i ďalších ľudí, ktorí ich „ako otcovia a bratia sprevádzajú pri ich ustavičných putovaniach“. Vyzval nielen prítomných Rómov, ale celú ich komunitu: „Dôverujte im! Nemáme nič, čo by sme od vás žiadali, jedine to, aby ste prijali materské priateľstvo Cirkvi. Môžeme pre vás niečo urobiť, pre vaše deti, pre vašich chorých, pre vašu rodinu, pre vaše duše, ak vložíte svoju dôveru v Cirkev a v tých, ktorí ju reprezentujú.“

-zk-/RV

Arcibiskup Cyril Vasiľ: Oslobodzovanie zajatcov je aktuálny skutok milosrdenstva

Vykupovanie zajatcov

Arcibiskup Cyril Vasiľ, SJ pre *Rádio Vatikán* aktuálne zareagoval na množiace sa informácie o predaji žien a detí do otroctva islamským militantom. Poukazuje na zarážajúcu aktuálnosť tohto kresťanského skutku milosrdenstva v súčasnosti.

Pred niekoľkými mesiacmi prebehla svetovými médiami správa o osobitnej vyslankyne generálneho tajomníka OSN pre oblasť sexuálneho násilia v konfliktoch Zainab Banguraovej o tom, že Islamský štát zverejnil cenník otrokov so sadzbami, za ktoré si militanti môžu kúpiť zajaté ženy a deti, predovšetkým spomedzi jezdských a kresťanských zajatcov. Súčasne sa objavili aj informácie o tom, že niektoré charitatívne organizácie aktívne zachraňujú zajatcov práve tým, že ich „skupujú“ od takýchto priekupníkov, aby im umožnili návrat na slobodu a k svojim rodinám. V súčasnom svete považujeme takéto správy za nepredstaviteľné a otrasné.

NAMIESTO DAROV

V našich duchovných dejinách sa stretávajú s niečím podobným a to práve v súvislosti s činnosťou našich vierozvestov s účinkovaním sv. Cyrila a Metoda medzi našimi predkami. Vo všeobecnosti, spomedzi rôznych aspektov ich činnosti je jednou z najznámejších výchova žiakov, učeníkov. Menej pozornosti sa však dáva tým častiam opisu života a činnosti solúnskych bratov, ktoré sú spojené s inými prejavmi kresťanskej lásky, a to s oslobodzovaním väzňov. V skutočnosti sa so zmienkou o žiadosti sv. Konštantína-Cyrila, aby mu panovníci odovzdali zajatcov aby ich mohol prepustiť na slobodu, nestretávame len počas jeho veľkomoravskej misie, ale aj pri predchádzajúcej misii medzi Chazarmi. Dosvedčuje to *Život Konštantína*: „*Keď kagan odprevádzal Filozofa, dával mu mnohé dary, ale ich neprijal a hovoril: ‚Daj mi, koľko len máš tu zajatých Grékov, to mi je viac, ako všetky dary.‘ Pozbierali ich do dvo-sto a dali mu ich. I išiel naradostený svojou cestou“ (ŽK 12).*

Počas pobytu svätého Cyrila na Veľkej Morave a v Panónii zasa o ňom hovorí v tejto súvislosti jeho životopisec: „*A nevzal ani od Rastislava, ani od Kocela ani zlata ani striebra, ani iné veci a predniesol slovo evanjelia bez pláce. Vyprosil si len deväťsto zajatcov od oboch a prepustil ich“ (ŽK 15).*

Vojenské výboje ako zdroj zisku a prísun lacnej pracovnej sily otrokov boli v cyrilo-metodskom období v stredo-európskom priestore bežnou a rozšírenou praxou. Trh s otrokmi, či už išlo o vojnových zajatcov, alebo inak zotročených jedincov, bol dôležitým prvkom ekonomiky ranofeudálnych štátov.

HODNÍ NASLEDOVNÍCI

Vykupovanie zajatcov, otrokov, bol zase rozšíreným skutkom milosrdenstva a prejavom kresťanského citu. Cirkevní predstavitelia – ak sa im aj hneď nedarilo úplne vykoreniť inštitút otroctva – sa zvlášť usilovali zamedziť, aby do otroctva predávali kresťanov, keďže ich, často prostredníctvom vtedajších židovských obchodníkov, predávali na blízkovýchodné trhy mohamedánskym kupcom, kde okrem straty fyzickej slobody nútili kresťanov stratiť aj duchovnú slobodu a zrieknuť sa kresťanskej viery.

Z historických prameňov sa napríklad dozvedáme o úpornom úsilí pražského biskupa sv. Vojtecha zamedziť práve tomuto typu obchodu, pre ktorý bola Praha významným regionálnym centrom. Medzi iným sa o tom zmieňuje aj člen diplomatického posolstva Cor-

dobského kalifa al Hakama cisárovi Ottovi niekedy v rokoch 963-965, španielsky Žid, Ibrahím ibn Jakúb at Tartúši.

Spoločníci a učeníci apoštolov Slovanov, ktorí ich sprevádzali na ceste do Ríma, boli svedkami starostlivosti Konštantína-Cyrila o zotročených zajatcov a isto s ním zdieľali jeho starostlivosť o prepustenie uväznených a zotročených. Počas tejto ich prvej cesty zo slovanských krajov na juh však ešte ani netušili, že aj oni sami neskôr znovu absolvujú túto púť ako otroci. Ako uvádza *Život Nauma*, jedného zo svätých slovanských sedmopočetníkov, po Metodovej smrti Vichingovi stúpenici Metodových žiakov „*mučili mnoho a druhých predali Židom za odmenu, kňazov i diakonov. Ti Židia pojmuč viedli (ich) do Benátok. A keď ich predali, Božím prispením prišiel vtedy cisárov muž do Benátok z Carihradu, cisárovo dielo vykonávajúc. A dozvediac sa o nich i vykúpil ich cisárov muž a tak ich pojmuč, odviezol do Carihradu a povedal o nich cisárovi Bazilovi. A postavili ich naspäť do ich úradov a hodností, za kňazov a diakonov, ako aj prv boli. Aj platy dali, nikto v rabstve neumrel, ale títo v Carihrade cisárom chránení pokoj prijali, oni do Bulharskej zeme príduc s veľkou ctou pokoj prijali“ (P. Ratkoš, *Prameňe*, 289).*

PACTUM LOTHARII

Zmienka o vykúpení cyrilo-metodských učeníkov z otroctva zásluhou emisára byzantského cisárstva napĺňa aj logiku dobového kontextu, týkajú-

ceho sa správania sa k otrokom kresťanského pôvodu. Už v roku 840 totiž benátsky dóža Peter Tradonico podpísal dohodu s franským cisárom Lotharom, tzv. *Pactum Lotharii*, ktorej súčasťou bol aj záväzok nepredávať ďalej do pohanského otroctva kresťanských zajatcov a otrokov. V roku 880 cisár Karol III. obnovil túto zmluvu s dóžom Orsom Particiacom naliehajúc znova na Benátky, aby upustili od obchodovania s otrokmi.

Môžeme predpokladať, že ako otroci v Benátkach sa ocitli pravdepodobne skôr tí cyrilo-metodskí učenici a spoločníci, ktorí s nimi prišli ešte z Byzancie, alebo ešte pravdepodobnejšie tí, ktorí sa mohli pripojiť ku sv. Metodovi, počas jeho návštevy v Konštantínopole v roku 882. Týchto novoprišlých Byzantíncov mohli vo väčšej miere považovať za cudzincov a postihol ich horší osud ako ostatných žiakov. Jedna skupina Metodových učeníkov totiž bola iba vyhnaná z územia spravovaného Svätoplukom, ale našla si útočisko v iných slovanských krajinách, a neskôr, pod vedením sv. Klementa, založili prekvitajúcu literárnu školu a duchovné centrum v oblasti Ochridského jazera, ktorá patrila vtedajšej Bulharskej ríši. Dá sa predpokladať, že v tomto prípade išlo skôr o rodených Slovanov, ktorí sa tak aj rýchlo adaptovali v novom prostredí.

Skôr by sme teda mohli predpokladať, že do otroctva do Benátok boli predaní tí učenici, ktorí prišli len nedávno z Konštantínopolu. Túto teóriu môžu potvrdzovať slová o tom, že „*vykúpil ich cisárov muž ..., odviezol do Carihradu a povedal o nich cisárovi Bazilovi*“ a uviedli ich naspäť do svojich úradov, z čoho môžeme dedukovať, že aj predtým tieto úrady v Konštantínopole zastávali.

SMUTNÁ AKTUÁLNOSŤ

Ako teda vidieť, skutky telesného milosrdenstva – oslobodzovanie zajatcov, ktoré hojne praktizoval sv. Konštantín-

-Cyril, neskôr Pán odplatil v živote jeho učeníkov, ktorých z kresťanskej lásky vykúpil z otroctva cisársky vyslanec v Benátkach.

Vykupovanie väzňov zaraďuje Cirkev medzi skutky telesného milosrdenstva a vyzýva nás na ne aj Kristus v evanjeliu. Svätí Cyril a Metod na tieto skutky nezabúdali, ba urobili ich pri svojej misii centrálnymi.

So smútkom musím konštatovať, že potreba takýchto skutkov milosrdenstva je ešte aj teraz, ba práve teraz znovu potrebná.

CYRIL VASIL, SJ
(Snímky: GGF, FB)

Vyšlo **novembrové** číslo časopisu Naša Žilinská diecéza

- Neplatné manželstvo, rozvedení, Synoda •
  - Manželia Imriškovci •
- Sestra Gabriela Herudová •
- Lásku neničí ani vek, ani čas •
- Tajomstvo nového života •
- Murár a organista Tibor Mintál •
  - Festival Voce Magna •
- Konsekrácia chrámu na Hore Živčáková •

Inštitút Communio, n.o.
Jána Kalinčiaka 1
010 01 Žilina

Email: icommunio@gmail.com
Web: www.icommunio.sk
Tel.: 041/56 58 434

Nedostal sa k vám časopis?

Napíšte nám do redakcie a pošleme vám ho poštou. Časopis si môžete aj predplatiť.

Ekologická kríza je aj kríza mystická, tvrdí francúzsky filozof a spisovateľ Fabrice Hadjadj

Zrádzame samých seba

Snímka: Famille chrétienne

Encyklika pápeža Františka *Laudato si'* vyvolala vo svete veľký ohlas. Encyklika je aj ústrednou témou rozhovoru s francúzskym filozofom a spisovateľom Fabriceom Hadjadjom, ktorý uverejnil francúzsky katolícky týždenník *Famille chrétienne*.

V čom je podľa vás encyklika *Laudato si'* epochálna?

Epochálne je to, čo poukazuje na určitú dobu a zároveň túto dobu prekonáva, tak trochu ako vychádzajúce slnko, ktoré stúpa a osvecuje krajinu. No a týmto textom presne k tomu dochádza. Ukazuje, čo je špecifické pre našu dobu, totiž technokratická paradigma, a robí tak pomocou tých najväčších, ale aj tých najjednoduchších tajomstiev: Trojičného spoločenstva a spoločenstva všetkého stvorenia, toho, o čom reflektujú najväčší teológovia, a toho, čo zažíva v prvej osobe každý zamilovaný. Je to akoby sa stal katolicizmus uprostred extrémneho nebezpečenstva, v ktorom sa nachádzame, fyzickým faktom. Encyklika *Pacem in terris* sa obracala ku všetkým ľuďom dobrej vôle, zatiaľ čo *Laudato si'* sa obracia jednoducho ku všetkým ľuďom. Ekologické vedomie nás vedie k poznaniu, že obývame „spoločný dom“ a že tento spoločný dom, ako každý dom, predpokladá spoločného Otca.

Úcta k prírode pramení podľa pápeža z úzasa nad stvorením. Prečo sa ľudia obmedzujú na materialistický pohľad?

Na počiatku sme všetci kontemplatívni. Je to zdroj detstva. Mladého človeka pohýna k vedeckému štúdiu pre-

dovšetkým úžas, ktorý zakúša pri prírodných úkazoch. Len obdiv a láska môžu uvádzať do pohybu. Tento pohyb je však často vychýlený vôľou k moci, ktorej chýba vďačnosť. Tak sa v priemyslovke, kam nastúpi dotyčný mladík, prehliada to, čo v sebe tieto úkazy majú úchvatné, a prechádza sa od úzasu ku kalkulu, ovládaniu a utilitarizmu, ktorý ignoruje počiatočný impulz túžby po poznaní. A pretože sme boli deťmi na kolenách našej matky a spolu s otcom, ktorý nám ukazoval krásu margarátky, túžime tento svet inteligentne pochopiť. Je tu však vôľa vyrábať ľudí bez otca a bez matky, zmocniť sa margarátky a zredukovať ju na úžitok či funkciu. A tak zrádzame nielen stvorenie, ale aj samých seba.

Pápež sa posúva veľmi ďaleko v svojej kritike ekonomického a finančného systému. Konzumizmus je pre neho neobmedzený rast. Prečo je táto mánia konzumu nebezpečná, prečo je nutné klásť mu medze?

Kladenie medzí sa ospravedlňuje dôrazom na nedostatok prírodných zdrojov. Dobré. To však nestačí, pretože sa tak vytráca pozitívna povaha obmedzenia. Obmedzenie však nie je odrieknutie, ale tvrdenie. Pre starovek platí, že čo má medze, má formu, zatiaľ čo to neobmedzené je nedokonalé, beztvá-

ré, bez kontúr. Obmedzovať sa v svojich prostriedkoch umožňuje robiť veci priamo; napríklad poéziu môžete tvoriť len s pomocou ceruzky a papiera. A obmedziť konzumáciu produktov umožňuje otvoriť sa ľudskému spoločenstvu. Svätý Tomáš Akvinský hovorí, že „*striedmosť ako čnosť nevyklučuje všetko potešenie, ale len také, ktoré je zbytočné a nezriadené*.“ Nadbytok tovaru nezamedzuje beznádeji. No tam, kde človek zažíva spoločenstvo a spolupatričnosť, „*každé miesto prestáva byť peklom a stáva sa kontextom dôstojného života (Laudato si', čl. 148)*.“

Pápež opakuje, že „všetko je prepojené“ – Boh, človek, zem. Ako interpretovať tento výraz, ktorý sa niektorí pokúšajú minimalizovať?

Toto je to hlavná myšlienka encykliky. Domnievam sa, že ju treba interpretovať pomocou troch sústredných okruhov.

Prvým je ekológia v úzkom zmysle tohto slova. Tejto disciplíne je vlastné pozorovať rovnováhu ekosystémov, a tak rozpoznávať, že všetko v prírode súvisí a že to, čo sa dotýka vody či kvetov, môže mať nevypočítateľné následky na ostatné živé bytosti.

Druhým okruhom je spojenie medzi svetom materiálным a duchovným, a teda vedomie toho, že ekologická kríza je tiež krízou mystickou: „*Vo svete sa množia vonkajšie púšte, pretože sa veľmi rozšírili púšte vnútorné*“ (*Laudato si', čl.217*).

A nakoniec tretí okruh, ktorý transcenduje a obsahuje tie predchádzajúce. Tým je mystérium Trojice, ako je podivuhodne napísané v nasledujúcej pa-

» »

sáži: „Božské osoby sú subsistujúce vzťahy a svet stvorený podľa božského modelu je osnovou vzťahov. Každé stvorenie smeruje k Bohu a pre každú živú bytosť je vlastné smerovať k niečomu inému, takže v lone vesmíru môžeme stretnúť nespočetné množstvo stálych a tajuplne prepojených vzťahov“ (Laudato si', čl.240).

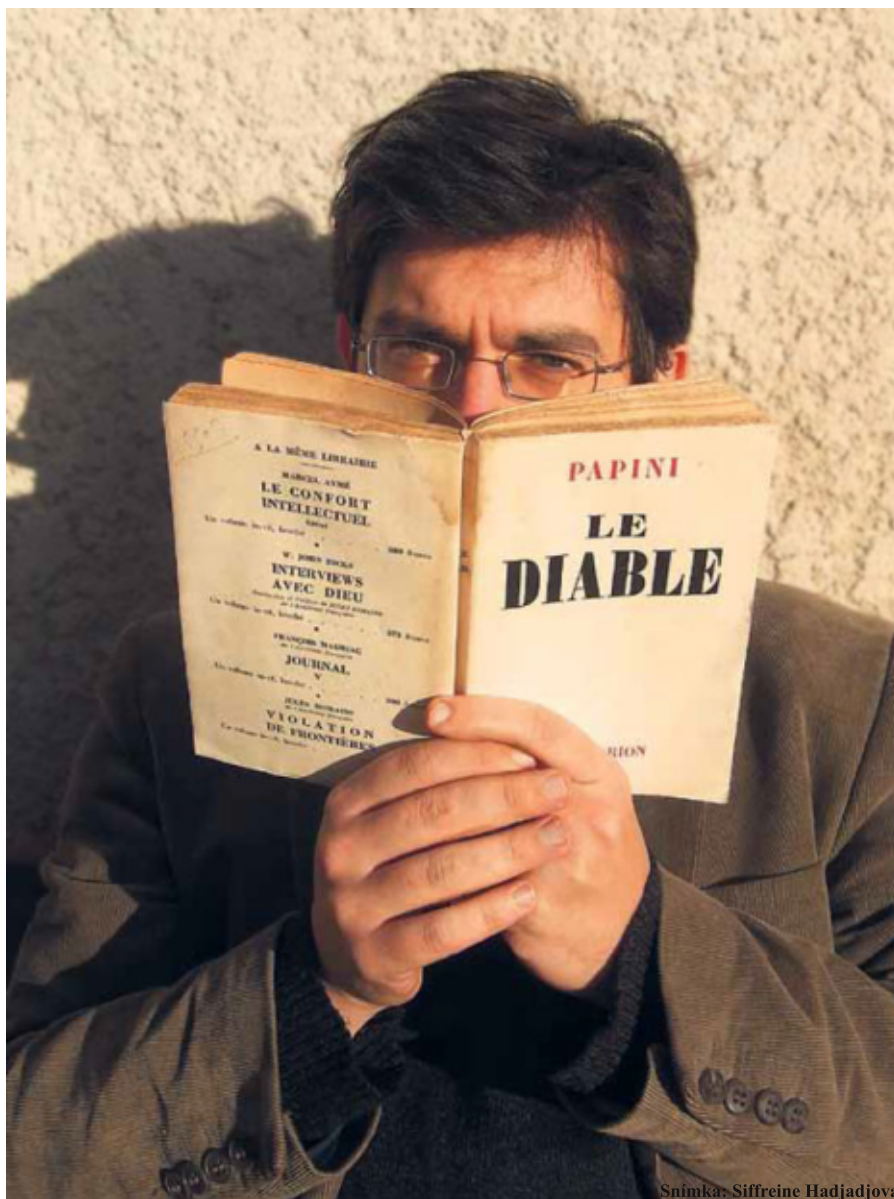
Toto mystické poňatie sleduje František v šiestej kapitole, kde hovorí najmä o Eucharistii, ktorá pretvára a objíma stvorenia. Aký je vzťah medzi ekonómiou spásy a záchranou planéty?

Svätosti oponujú pokušeniu spiritualizmu alebo takému vzťahu k Bohu, ktorý odhliada od hmoty, tela a viditeľných gest. Katedrála stelesňuje celé stvorenie. Paul Claudel to povedal prenikavo: „Svorníkom katedrály bol uchopený pohanský prales.“ V Saténovej črtivici kritizuje tých, ktorí chcú „redukovať chémiu spásy na individuálnu a utajenú transakciu v nejakej stiesnenej úradovni“. A potom dodáva: „Jeho dielom prosíme Boha! Nič z toho, čo urobil, nie je zbytočné a cudzie našej spásy. Jeho stvorenie, bez toho aby sme zabudli na jeho čo len jedinú časť, budeme pozdvihovať svojimi vďačnými a pokornými rukami.“

„Eucharistia je sama o sebe kozmickou láskou“ (Laudato si', čl. 236). Božsky premieňa „plod zeme a plod ľudskej práce“. Keď sa trochu zamyslíme, zahrňuje to v sebe premenu ekonómie: chlieb, ktorý prichádza na stôl a ktorý má byť z čistej pšenice, sa nemôže miešať s pesticídmi, nesmie sa produkovať v mrzkých podmienkach. Inak by náš dar bol urážkou! Nehovoriac o nevyhnutných podmienkach výroby „dobrého“ omšového vína. Touto jednoduchou požiadavkou, že je treba prinášať dary dôstojné oltára, sa dá spochybniť celá ekonómia.

Dá sa hovoriť o ekologickom hriechu, alebo by bolo lepšie hovoriť o štruktúrach hriechu?

Výraz *ekologický hriech* sa v encyklike nevyskytuje. Zdá sa, že po jej vydaní použil tento výraz pravoslávny metropolita Zizioulas. Svätý Otec, ktorý cituje patriarchu Bartolomeja, hovorí o „hriechu proti stvoreniu“ (čl.8). Isté je, ako píše filozof Hans Jonas v knihe *Princíp zodpovednosti*, že „technologická civilizácia“ premieňa „tradičnú etiku“ prinajmenšom v dvoch bodoch: Tradičná etika je etikou blízkosti. V súčasnosti vzhľadom k technoindustriálnej globalizácii môžeme poškodiť ľudí

Snímka: Siffreine Hadjadjová

z druhej časti sveta alebo tých, ktorí sa ešte nenarodili, to znamená budúce generácie. Okrem toho tradičná etika nazerala na prírodu ako na niečo stabilné, nevyčerpatelné, nezraniteľné, zatiaľ čo svojim terajším správaním môžeme „spoločný dom“ zraniť, či dokonca zničiť. Preto musíme z hľadiska tohto neslýchaného kontextu vnímať svoj zmysel pre hriech.

Môže táto encyklika rozhybať rady katolíkov či ekológov?

Z historických dôvodov najmä v dôsledku komunizmu mali mnohí katolíci tendenciu spojiť sa s technoliberalným svetom neobmedzeného rastu. Táto encyklika rozbíja toto scestné spojenie. František dokonca hovorí o „mýte pokroku“ (čl.60), ba navrhuje „prijať v určitých častiach sveta určité jeho spomalenie a chrániť zdroje, aby sa mohlo zdravo rásť v iných častiach“ (čl.193). Tvrdí tiež, že nové technológie nie sú neutrálne, ale v sebe zahrňujú nebez-

pečný plán či paradigmu, a tak obracujú čisto účelové chápanie techniky, ktoré v Cirkvi nezriedka prevládalo.

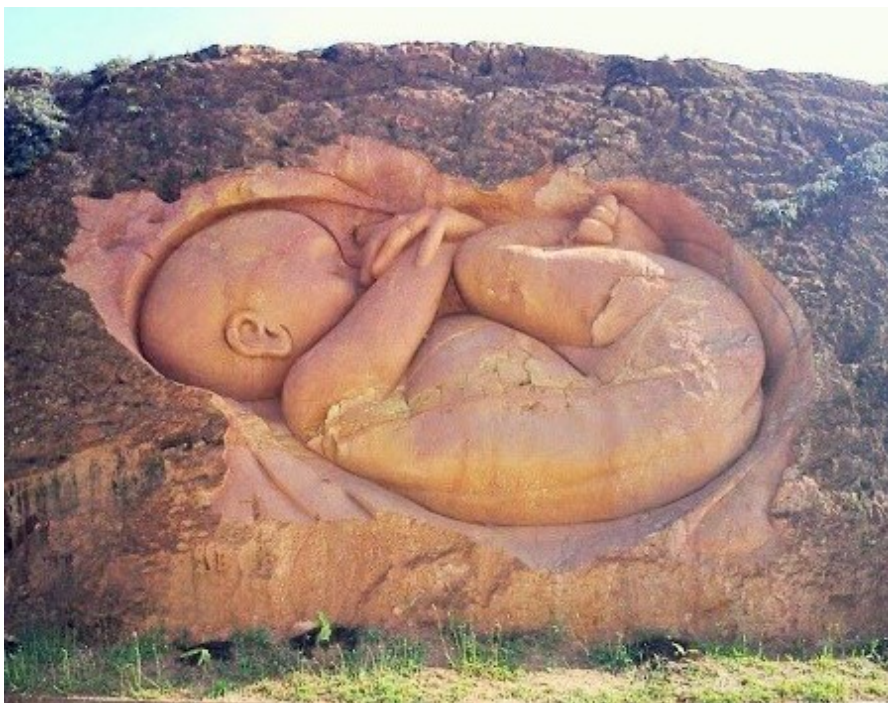
Čo sa týka ekológov, pápež ich vyzýva na dôslednú, „integrálnu“ a „ľudskú“ ekológiu. Nemôžeme brániť prírodu a pohádzať človekom, ktorý je jej vrcholom. Povedať, že človek je rovnaký živočích ako ostatné, znemožňuje ekológiu, pretože je nutné, aby človek mal výnimočnú dôstojnosť, ak sa má zodpovedne starať o stvorenia. Na druhej strane tvrdiť, že príroda nie je zdrojom dostupnej energie a materiálov, ale darovaným poriadkom, ktorý je treba čítať, sledovať a chrániť, znamená predpokladať prozreteľnosť štedrého Stvoriteľa. A nakoniec, proti každému individualistickému poňatiu spásy je potrebné spomenúť si na Noema. Na spásu tohto jediného spravodlivého bola nutná archa, a bolo aj nutné zachrániť jeho rodinu a spolu s jeho rodinou všetky ostatné druhy, čisté aj nečisté.

Zhovárať sa ANTOINE PASQUIER/RV

Mladý umelec vyvolal svojím dielom vzdávajúcim hold životu rozruch po celom svete

Ťarchavý vrch

Obraz do vrchu vyrezanej plastiky, ktorá zobrazuje dieťa vo vnútri matkinho lona, sa šíri internetom raketovým tempom. Vrch sa nachádza v blízkosti kolumbijského mesta Santo Domingo v Antioquii, blízko mesta Medellín, a v poslednom čase sa stal miestom, ktoré vo veľkom vyhľadávajú turisti.

V rozhovore pre katolícky portál *ACI Prensa* povedal 30ročný umelec Dubian Monsalve, že jeho dielo v stene vrchu vzniklo predovšetkým ako pocta obyvateľom spomínanej oblasti, pretože ich komunita bola v 90. rokoch zasiahnutá násilím, sociálnou a politickou krízou či obchodom s drogami. Hoci Dubian Monsalve svoju prácu dokončil už v roku 2012, jeho plastika sa stala známou len nedávno – po tom, čo ju niekto anonymne odfotoval a zavesil na internet. Táto veľká socha okamžite spôsobila rozruch na sociálnych sieťach. Podľa regionálnej TV stanice „*Teleantioquia Noticias*“ fotografia dostala na Facebooku dva milióny označení *páči sa mi*.

POCTA ŽENE A ŽIVOTU

Dielo je známe pod menom *Ťarchavý vrch*. Podľa slov autora je plastika pocťou „*životu, najmä žene, ktorá dáva život, pretože život je cenný od jeho po-*

Mladý umelec Dubian Monsalve

čatia až do jeho konca“. Svoje dielo spája aj s miestnou komunitou: „*Ludia sa vrátili na vidiek, opäť začali siahť, obývať domy. Takže je to aj pocta znovuzrodeniu*.“

Práce na diele sa umelcovi „*veľmi páčila*“: „*Tvorba tohto diela obsiahla univerzálne posolstvo o živote, posolstvo o ochrane života od jeho počiatku až do konca, ktorého sa nehodno vzdávať len kvôli svetským predsudkom a kritike*.“ *Ťarchavý vrch* bol súčasťou Monsalveho vysokoškolskej práce a kvôli vlhkej a daždivej klimatickej oblasti mu zhotovenie zabralo 15 dní. A prečo si vybral „*za plátno*“ zemitú stenu vrchu? „*Pre mňa ako sochára je pôda veľmi dôležitá. Obsahuje množstvo prvkov a zvyknem ju používať, keď rozprávam o živote, pretože samotná zem dáva život*“, vysvetľuje mladý umelec.

Pri realizácii diela nepoužíval moderné nástroje. „*Pracoval som s roľníckymi nástrojmi, pretože táto práca je tiež spôsob, ako povedať miestnym ľuďom, aby neopúšťali svoju krajinu a najmä, aby neopúšťali svoju vieru, aby neopúšťali svoju identitu kresťanov a farmárov, ktorí živia túto krajinu*“, povedal D. Monsalve pre portál *ACI Prensa*.

NEMŮŽEME MLČAŤ

Mladý umelec, ktorý svojím dielom vyvolal doslova celosvetový záujem nielen o plastiku, ale aj o seba, sa netají tým, že je veriaci kresťan: „*Som veriaci a myslím si, že život stojí za všetko. Takže tento symbol akoby Ťarchavého vrchu reprezentuje aj ženu, ktorá*

dáva život, pretože život stojí veľa od jeho začiatku až po jeho koniec.“ S úsmevom dodáva, že istým spôsobom „*je to veľký chaos byť umelec a zároveň byť veriaci, ale nemal som nijaký problém byť umelcom a vyjadriť zároveň to, čo cítim a to, čo si myslím*“. Podľa neho niektorí umelci však s tým môžu mať problém. Dubian im odkazuje: „*Nemajte strach! To je totiž to, čo nás naučil Ježiš. Nemôžeme mlčať, ani byť umlčaní. Jednoducho nestojí za to vzdať sa kvôli predsudkom sveta alebo kvôli jeho kritike. Je to skrátka o tom mať silu, mať vlastné názory, nápady. To je byť kresťanským umelcom. To znamená byť odvážny a vystaviť sa riziku*.“

BOJOVAŤ ZA IDENTITU

Dubian Monsalve sa v súčasnosti venuje robeniu portrétov rodín roľníkov, ktorí už umreli. Zvykne prísť do domu nejakého roľníka a priamo na stenu namaľuje obrazy a znaky s príbehmi zo života roľníkov, pričom sa tam objavia aj výjavy zo života už zosnulého.

Súčasne s touto tvorbou sa venuje aj výskumu pôdy, ktorá je preňho veľmi symbolická: „*Zem je život, je pokoj, je mier*“, hovorí a vzápätí dodáva: „*U nás v Kolumbii hovoríme o mieri, ale mier nie je len beseda za okrúhlym stolom a dohoda s partizánmi. Myslím si, že aj mier sa začína ocenením a prijatím života. A preto sa musím postaviť za svoje myšlienky, za nápady, za identitu kresťanského umelca*.“

Spracovala BOKA PIKA
(Snímky: FB, youtube)

Český režisér Jiří Strach je presvedčený, že aj vo filmovej brandži sa dá žiť podľa Desatora

Viera je fuška

Snímka: net

Pred štyrmi rokmi sa na profilovej stránke portálu youtube a na stránke jsemkatolik.cz viacero českých osobností osobným vyhlásením verejne prihlásilo ku katolíckej viere. Najviac vzhladnutí mal režisér JIŘÍ STRACH.

Jiří Strach nielenže patrí v súčasnosti k uznávaným českým režisérom, ale v kontraste so svojím menom ho považujú aj za jedného z najlákavejších režisérov vôbec.

Už od detstva sa výrazným spôsobom uplatnil aj ako filmový a televízny herec. Ako dieťa hral vo viac ako dvadsiatich filmoch. Vari jeho najznámejšia herecká rola bola titulná úloha syna lúpežníka v rozprávke *Lotrando a Zubejda*.

Aj napriek tomu, že Strachova herecká filmografia je bohatšia ako režisérska – podľa jeho vlastných slov ho hralie priveľmi „neberie“ –, radšej sedí na režisérskej stoličke ako pred kamerou. Ako režisér má za sebou niekoľko divácky úspešných televíznych i celovečerných filmov. Azda najvýraznejší úspech mu priniesla známa rozprávka *Anjel Pána*, ktorá sa v Čechách stala vôbec najsledovanejšou televíznou reláciou roka 2006.

NETYPICKÝ REŽISÉR

Jiří Strach sa nikdy netajil s tým, že je aktívne veriaci kresťan-katolík, dokonca je člen Tretieho rádu sv. Dominika. V detstve a v mladosti rozmýšľal aj o kňazskej dráhe, ale ako sám pri-

znáva, „rozhodli dievčatá, asi by som nevedel žiť v celibáte“.

Razí názor, že aj vo filmovej branži sa dá žiť podľa Desatora. Niektorí ho preto považujú za „dost' netypického režiséra“. Jiří Strach sa nad tým smeje: „Myslíte preto, lebo sa usilujem riadiť Desatorom alebo že nevymetám žúry? Osobne si pripadam dosť typický.“ Zároveň dodáva: „Len som možno trochu z inej doby. Kedysi za tvorcov hovorili ich filmy a na túto tradíciu chcem nadviazať. Kto dnes pozná tváre Vláčila, Jireša či Kachyňu? Aj napriek tomu sa na ich filmy pozeráme stále a pozerat' sa na ne budú aj naše vnúčatá. Ja tiež nemusím byť na nejakých titulných stránkach alebo rozprávať múdrosti v televíznych talkshow.“

VYSOKO POLOŽENÁ LATKA

Aj keď Jiří Strach „nemusi byť na titulkách“, je priam akosi zákonitý, že jeho viera je často záujmom novinárov. Ako jeden z najlákavejších režisérov na tému viery neraz odpovedá s láskavým humorom: „Byť katolík je utrpenie! Zatiaľ čo v iných vierach si Pána Boha tak akosi upravíte k svojmu obrazu, aby spĺňal vašu predstavu o transcendentne, my katolíci musíme naplňat'

predstavy Boha o človeku. Nemôžeme si ho vymyslieť ani prispôbiť, ako sa nám to zrovna hodí. A ku všetkému na nás kladie nároky! Tu dá Mojžišovi nejaké dosky s Desatorom, tu chce, aby sme milovali svojich nepriateľov. Plniť tieto prikázania v súčasnom svete, kde vládne bezbrehý egoistický liberalizmus, kde si človek o sebe myslí, že je stvoriteľ zemegule, dá skutočne fušku!“

Aby však nikoho nenechal na pochybách, že svoju vieru zľahčuje, hneď dodáva: „Nikto mi zatiaľ neposkytol lepšiu definíciu lásky než svätý Pavol v liste Korint'anom. A nikto iný mi lepšie neskĺbil lásku s pokorou ako venovanie seba samého druhému človeku, ako obeť. Možno aj preto my katolíci fungujeme dvetisíc rokov. Nijaká filozofia ani spoločenský poriadok tejto výzve a túžbe po ľudskej kvalite nesiahajú ani po členky. Je to vysoko položená latka morálky. Často ju nepreskočíme, ale tým, že sa o to usilujeme, možno vyskočíme vyššie ako iní, ktorí sa neusilujú vôbec.“

CEZ FUTBAL O CIRKVI

Aj Jiří Strach sa zúčastnil ankety *Som katolík*. Jeho vyznanie malo zo všetkých účastníkov najviac vzhladnutí. Okrem jeho úprimnosti sa určite pod to podpísali jeho jemný a láskyplný humor, ako aj nadhľad, s ktorým pristúpil k tejto téme. Ten sa prejavil vo výbere terminológie: svoje vyznanie vyslovil vo futbalovej reči: „Ono je to tak trochu podobné ako s futbalom. Každý fanúšik je hrdý na svoj futbalový klub, spart'ania, slávisť... Ja musím povedať, že som hrdý na ten náš mančafť, ktorému hovoríme Rímskokatolícka cirkev. Máme už vcelku slušnú tradíciu, hráme tu totiž nejakých dvetisíc rokov. Nastupujú za nás pomerne dobrí hráči; veď len z toho českého ‚národ'áku‘ napríklad svätý Václav, Karol IV., Antonín Dvořák... Dokonca aj Jan Hus, ale on sa občas hádal s trénermi... Niekedy dáme nádherné góly, no niekedy aj vlastné góly, niektoré sezóny sú úžasné a darí sa, niekedy, tak akoby sme pomaly vypadávali do druhej ligy, ale vždy sa usilujeme o to, aby sme hrali fair play. Máme aj celkom pekné štadióny...“

Je zaujímavé, že my vlastne nehráme o medaily, ani o zlaté poháre. My hráme o ľudskosť, lásku a večnosť. A ten náš klub má jednu fantastickú vec: Má Božieho majiteľa a pri ňom je istota, že nás nikdy nepredá.“

Takže skrátka a dobre, tento mančafť, Rímskokatolícka cirkev, Stracha baví a ja som rád, že k nemu patrí.“

Spracovala -at-

Prídavné meno *československý* zostane u nás natrvalo spojené s ideológiou čechoslovakizmu

Veľký dosah spojovníka

Česko-Slovenská Dohoda, uzavretá v Pittsburghu, Pa., dňa 30. mája 1918, známa ako Pittsburská dohoda, schvaľovala spojenie Slovákov a Čechov v samostatnom štáte.

Z histórie názvu *Česko-Slovensko*, prípadne *Česko-slovenská republika*, vieme, že tento názov sa stal aktuálny pri úvahách o spoločnom štáte Slovákov a Čechov v zahraničnom odboji v USA počas prvej svetovej vojny. Reálny sa tento názov stal pri konštituovaní spoločnej republiky roku 1918. Pri tomto akte sa však nebralo do úvahy ani jazykovedné hľadisko, ani požiadavka vecnej primeranosti, ani požiadavka spravodlivosti a celkom jednoznačne prevládalo politické hľadisko, ktoré bolo výsledkom politickej dominancie českej časti republiky a slúžilo (aj) na zastieranie jestvovania druhej, slovenskej časti spoločnej republiky.

Príklad obídienia spojovníka pri tvorení názvu spoločnej republiky Slovákov a Čechov a voľba graficky nečleneného názvu *Československo*, resp. *Československá republika*, jeho presadenie do Ústavnej listiny novej republiky z 29. februára 1920 a jeho sústavné používanie – to všetko ukazuje, ako písanie či nepísanie „obyčajných“ jazykových znakov môže byť prejavom vysokej politickej hry, vedomého zastierania skutočnosti a predstierania niečoho iného.

NEPODAROK

Z jazykovedného hľadiska treba povedať, že v uvedených názvoch ide o zložené pomenovania, pričom zloženost sa v nich vyjadruje alebo spojovníkom, alebo bez spojovníka a tieto zložené pomenovania často fungujú ako vlastné mená (to platí o názvoch substantívneho rázu), prípadne ako súčasť vlastných mien (to sa vzťahuje na názvy adjektívneho rázu). Pravdaže, podoba *československý* písaná bez spojovníka z čisto jazykovedného hľadiska nemôže obísť len tak nasucho, lebo takýmto postupom sa v našom jazyku prídavné mená utvorené z etnických názvov a signalizujúce

rovnocennosť označených prvkov netvoria.

Rovnocennosť vo vzťahu etníc sa v slovenčine pravidelne signalizuje písaním spojovníka: *česko-poľský*, *ne-mecko-rakúsky* atď. Naproti tomu podoba *československý* navodzuje predstavu, akoby bola utvorená z nejestvujúceho základu *České Slovensko*. Tento spôsob tvorenia vzťahových prídavných mien z dvojčlenných adjektívno-substantívnych názvov je v našom jazyku veľmi živý pri všeobecných menách, ako aj pri vlastných menách, napríklad: *pracovné právo – pracovnoprávny*, *literárna veda – literárnovedný*, *Dolná zem – dolnozemský*, *Vysoké Tatry – vysokotatranský*. Keďže tu medzi východiskovými zložkami nie je vzťah rovnocennosti, lež naopak závislosti, prípadne podradenosti, výsledné prídavné meno tu regulárne píšeme dovedna bez spojovníka.

Ako vidno, prídavné meno *československý* písané bez spojovníka nie je len výsledkom uplatnenia krčovitého politického postoja pri jeho utvorení, ale táto krčovitost sa prejavuje aj v tom, že je to jazykový nepodarok. Napokon jedno s druhým tu bezprostredne súvisí.

ROVNOSŤ

O spojovníku sa predovšetkým žiada povedať, že ako grafický znak medzi časťami zloženého slova je signálom rovnosti daných zložiek a nimi označených skutočností. Keď sa spojovník používa pri vlastných menách, umožňuje rovnosť obidvoch častí zloženého pomenovania signalizovať aj písaním veľkého písmena na začiatku druhej časti zloženého názvu, ktorá je takisto vlastným menom. Tak je to pri viacerých názvoch, medzinárodne známych typu *Rakúsko-Uhorsko*, *Alsasko-Lotrinsko*, ako aj domácich typu *Šaštín-Stráže*, *Nedožery-Brezany*, *Kostolná-Záriečie*, bývalé *Martin-Vrútky* a podobných.

Pri zložených menách je to jediný možný *prostriedok vyjadrujúci rovnosť pomenovaných spojených partnerov*, lebo lineárna postupnosť pri tvorení a používaní jazykových prostriedkov iné riešenie neumožňuje: jedna časť musí byť na prvom mieste a iná časť zasa na druhom (prípadne aj na ďalšom) mieste.

Iba neochotou rozhodujúcich politikov signalizovať rovnosť označených partnerov graficky v názve republiky ako vrcholnom konštitutívnom akte si možno vysvetliť prijatie a dôsledné používanie graficky nečleneného názvu *Československo*, prípadne „*Československá republika*“.

PITTSBURSKÁ DOHODA

Z čoho sa však pri konštituovaní tohto názvu historicky vychádzalo? Za takéto východisko treba pokladať predovšetkým základné medzinárodné dokumenty o utvorení spoločného štátu Slovákov a Čechov z čias prvej svetovej vojny. Takýmto dokumentom je predovšetkým *Pittsburská dohoda*. Za slovenskú stranu ju podpísal predovšetkým Albert Mamatey ako predseda Slovenskej ligy v Spojených štátoch amerických, Ján Janček ako tajomník Slovenskej ligy a ďalší poprední predstavitelia Slovenskej ligy ako početnej a vrcholnej organizácie amerických Slovákov. Za českú stranu to bol predovšetkým T. G. Masaryk ako vedúci činiteľ zahraničného odboja, ktorý vlastný text dohody aj skoncipoval.

V *Pittsburskej dohode* čítame také vyjadrenia ako „*Česko-Slovenská dohoda*, *Česko-Slovenská rada*, *česko-slovenská otázka*, *česko-slovenský štát*“, v ktorých sa medzi časťami zloženého prídavného mena *česko-slovenský* dôsledne píše spojovník, pričom vo vlastných menách sa okrem spojovníka zapisuje aj veľké písmeno *S* na začiatku druhej časti tohto zloženého prídavného mena.

Ako vidno, predstavitelia slovenskej strany ako nefilológovia si pri tvorbe tohto dokumentu dobre uvedomovali zmysel svojho usilovania a rozpoznali význam i dosah takého grafického znaku, ako je spojovník alebo veľké písmeno.

TRIANONSKÁ ZMLUVA

Ako závažný medzinárodný dokument hodnotíme aj mierové zmluvy uzavreté po prvej svetovej vojne vo francúzskom Versailles, podpísané 28. júna 1919, osobitne *Trianonskú zmluvu*, podpísanú 4. júna 1920. Táto zmluva je cenná svojím originálnym francúzskym textom, nie jeho neskoršími tendenčnými prekladmi. V nej sa medzi obidvoma časťami zloženého pomenovania *Česko-Slovensko* a „*česko-slovenský*“ dôsledne píše spojovník. Vyskytujú sa tu iba podoby *Tchéco-Slovaquie* a *l'État tchéco-slovaque* písané medzi obidvoma časťami zloženiny so spojovníkom.

Tieto a iné medzinárodné dokumenty historického významu prinášajú dôležité svedectvo predovšetkým o stave vecí v medzinárodných súvislostiach. No noví vládcovia v novej republike si o veci mysleli svoje a najmä podľa toho konali: v Ústavnej listine nového štátu z 29. februára 1920 ako základnom zákone štátu sa s písaním spojovníka medzi názvami štátotvorných častí nestretáme a názov štátu sa ústavou kodifikuje v podobe *Československá republika*.

JEDEN NÁROD A JAZYK?

Forma prídavného mena *československý* sa, pravdaže, nezrodila v súvisе s citovanou Ústavou ČSR, v čechoslovakistických kruhoch žila už predtým, a to jednak v oficiálnych názvoch spolkov a združení Slovákov a Čechov v zahraničí a jednak v časti českej a slovenskej publicistiky. (Netreba zabúdať, že na konci 19. storočia na Slovensku v Masarykovom duchu už pôsobila organizovaná skupina hlasistov, na začiatku 20. storočia to boli prúdisti.)

Tento stav v legislatívnej oblasti mal svoje vyústenie aj v kodifikovaní takých konštruktov, ako bol „*jednotný československý národ*“ ako subjekt štátnosti a „*jednotný československý jazyk*“ ako jeden zo základných atribútov štátnosti. Aspoň minimálna miera realistického videnia jazykovej situácie sa prejavila v tom, že fiktívny československý jazyk sa kodifikoval v dvoch skutočných „zneniach“ – českom a slovenskom, pričom sa zároveň vymedzila aj územná sféra týchto dvoch zne-

ní: české znenie v českých krajinách, slovenské znenie na Slovensku.

CHROBÁKOV POHĽAD

V tejto súvislosti si pripomeňme, ako túto unifikačnú politiku a jej dosah na Slovensko hodnotí súčasník Dobroslav Chrobák. Ten v príspevku *Mladá generácia* roku 1932 napísal: „*Československý problém stal sa po prevrate nielen problémom unifikácie kultúry, reči atď., ale i otázkou chleba a tvrdého zápasu o existenciu, kde mladí mali možnosť vidieť, ako sa na ideál jednoty ťažko dopláca. Pritom nebolo tajomstvom, pomocou akých prostriedkov a akými metódami sa ideál jednoty československej realizoval; v prostriedkoch sa často ani nevyberalo a pôsobilo to niekedy až pohoršlivo a odpudzujúco. Najmä v školách pri výchove v tomto duchu sa mnoho hrešilo, takže otázku československej jednoty, ale aj otázku vzájomnosti hodne zdiskreditovalo... Mladí sa dnes spod zorného uhla existenčných otázok vyslovili proti čs. národnej jednote, ktorej politickým adekvátom je centralizmus, a domáhajú sa autonómie, na ktorú Slováci, ako osobitný národ, majú nárok a ktorá im ako takým patrí.*“

SLOVENSKÝ ŠTÁT

Krátke obdobie autonómie Slovenska v rámci ešte spoločnej republiky prinieslo aj oživenie spojovníka v názve republiky, pričom sa s veľkým začiatočným písmenom píše aj druhá časť názvu, názov má teda podobu *Česko-Slovenská republika*, ako o tom svedčí najmä ústavný zákon z 22. novembra 1938 o autonómii Slovenskej krajiny, ale napríklad aj poštové známky vydané v tomto období.

Po vzniku slovenského štátu, resp. Slovenskej republiky však tento problém stratil svoju závažnosť a obnovil

sa pri príprave a po vyhlásení SNP, keď sa v tlači a v dokumentoch prevažne opäť začala používať nečlenená podoba *československý*. Svetlou výnimkou v tomto bode je text *Vianočnej dohody* z decembra 1943 o utvorení Slovenskej národnej rady „*ako jediného reprezentanta politickej vôle slovenského národa*“, v ktorom sa skratky názvu spoločnej republiky, ako aj zodpovedajúceho prídavného mena dôsledne uvádzajú v podobe so spojovníkom, to jest *Č-SR* a *č.-sl.*

POVOJNOVÁ SITUÁCIA

Obnovenie Česko-slovenskej republiky v r. 1945 opäť značí všeobecné používanie podôb *Československo* a *československý* bez spojovníka. Nový pokus nie síce o zavedenie spojovníka, ale o zreteľné signalizovanie rovnocennej účasti Slovenska či Slovákov v jednej z najčastejšie používaných skratiek – KSC (Komunistická strana Československa) sa v letáku určeného do *Pravidiel slovenského pravopisu* (máj 1968) zmenila na KSČS – trval iba asi dva roky a nastupujúce normalizačné obdobie ho straníckopolitickým rozhodnutím na začiatku 70. rokov zrušilo. Ideologický tajomník ÚV KSS Ľudovít Pezlár, ktorý bol pri tomto zákroku veľmi aktívny, sa pred jazykovedcami z vecného hľadiska odvolával na tradíciu a zaužívanosť pôvodnej skratky KSČ, ako aj na právo organizácie zvoliť si vlastnú skratku či značku. Navonok šlo teda akoby o presvedčanie „partnera“ vecnými argumentmi, ale rozhodla zasa len moc v podobe straníckej politiky. Uvedené argumenty totiž nik nemohol vyvrátiť.

POMĽKOVÁ VOJNA

Jedným z najvýznamnejších výdobytkov novej politickej a spoločenskej situácie po novembri 1989 bolo to, že sa

verejne mohli začať pertraktovať slovensko-české vzťahy, ktoré rozhodujúcim spôsobom podmieňovali jestvovanie a fungovanie spoločného štátu Slovákov a Čechov.

So zbytočnými emóciami až vášňami, ale aj s nepochopením sa na začiatku roku 1990 diskutovalo o novom názve štátu. Keď Federálne zhromaždenie ČSFR 20. apríla 1990 po tzv. pomlčkovej vojne, ktorá našťastie mala iba slovný ráz, schválilo nový názov republiky v podobe *Česká a Slovenská Federatívna Republika*, bolo jasné, že česká časť republiky nikdy nepristúpi ani na formálne uznanie rovnocennosti a rovnosti partnerských národov utvárajúcich spoločný štát; formálne v tom zmysle, že by sa spomínaná rovnocennosť aj v češtine bola signalizovala spojovníkom medzi časťami prídavného mena *česko-slovenský*. Radšej sa v názve zvolilo spojenie advektív *český a slovenský* pomocou spojky *a*, pričom sa zasa v podobe zákonného rozhodnutia parlamentu nadiktovala politická pravopisná vý-

nimka v podobe zapisovania výrazov *federatívny a republika* s veľkými začiatočnými písmenami.

KODIFIKOVANÝ SPOJOVNÍK

Táto politicky motivovaná pravopisná výnimka v časti verejnosti vyvolávala neporozumenie aj protesty, a tak Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV ako kodifikačné pracovisko v oblasti slovenského spisovného jazyka prostredníctvom ústrednej tlačovej kancelárie 26. apríla 1990 vydal vyhlásenie, v ktorom sa federálnym parlamentom schválená písomná podoba názvu republiky z pravopisného hľadiska označuje za výnimku a neoficiálny názov federatívnej republiky sa kodifikačne ustáľuje v podobe *Česko-Slovensko*. Písanie spojovníka sa vyžaduje aj v prídavnom mene *česko-slovenský*.

Tento kodifikačný postoj sa prevzal aj do *Pravidiel slovenského pravopisu* z roku 1991 a do nového vydania *Krátkeho slovníka slovenského jazyka* (1997). Zdá sa však, že so vznikom Slovenskej

republiky 1. januára 1993 akoby sa bolo na tento problém zabudlo, lebo v ostatnom desaťročí 20. storočia bolo možno pozorovať akési postupné strácanie sa spojovníka v názvoch *Česko-Slovensko* a *česko-slovenský* zo života, a to napriek spomínanej jednoznačnej kodifikácii v príslušných príručkách a napriek jazykovej osvete robenej príležitostne v jazykovej poradni *Slovenského rozhlasu* alebo v tlači.

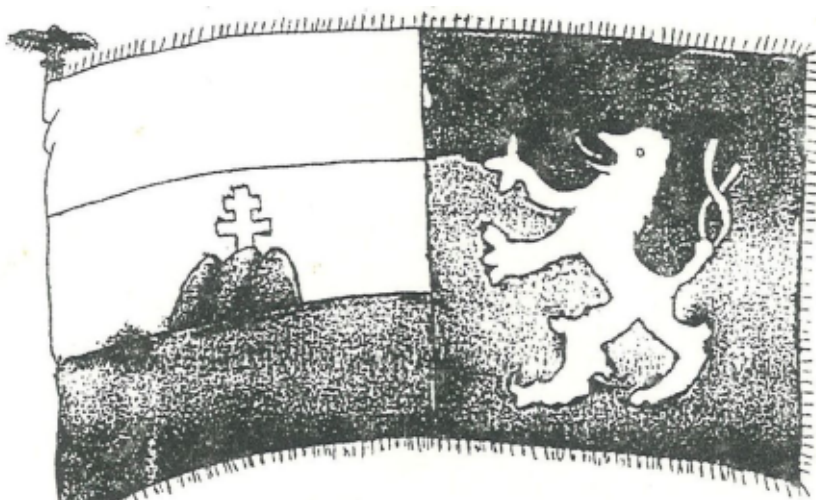
Vynára sa otázka, či je takéto správanie výsledkom nedbanlivosti, nevedomosti alebo zámerného konania. Keďže nemáme naporúdzi nijaký prieskum, nemožno na otázku jednoznačnejšie odpovedať a prikláňame sa k tomu, že všetky tri činitele v tom majú a hrajú svoju úlohu.

V každom prípade – prídavné meno *československý* zostane u nás natrvalo „spojené s ideológiou čechoslovakizmu“, ktorého je najvernejšou jazykovou či pravopisnou vizitkou.

JÁN KAČALA

(Snímky: archív, net)

Prvá vlajka Česko-Slovenskej federácie?

V dňoch 3. až 20. novembra 1918 sa z Ameriky do Európy plavila loď Madona. Prevážala slovenských a českých dobrovoľníkov z česko-slovenských légií, ktorí bojovali v prvej svetovej vojne.

Výpravu zorganizoval generál Milan Rastislav Štefánik v spolupráci so Slovenskou ligou a s Česko-slovenskou národnou radou. Dobrovoľníci si pre krátke časy na lodi začali vydávať časopisy. Oba české časopisy – ľavicovo orientovaný *Bolševík* a vedením výpravy vydávaný *Dobrovoľník z Ameriky* – prestali pre nezáujem za krátky čas vychádzať. Počas celej plavby preto vychádzal iba slovenský časopis *Shoda na mori*, ktorý bol politickým stredom. Časopis vychádzal jediným exemplárom, v podstate ako nástenné noviny. Všetkých jeho štrnásť čísel sa zachovalo. Dnes sa nachádzajú v Literárnom archíve

Slovenskej národnej knižnice v Martine.

Výprava dobrovoľníkov mala aj svoju vlastnú vlajku. Ešte pred vyplávaním zo Spojených štátov ju pre výpravu vyhotovili české a slovenské ženy. V predposlednom čísle časopisu *Shoda na mori* bola táto vlajka aj vyobrazená. Mala skutočne česko-slovenský charakter – vyjadrovala ducha *Clevelandskej a Pittsburskej dohody*. Rozdelená bola na dve časti. V zrdbovej polovici bola slovenská trikolóra – biela, svetlobelásá a červená. V strede vodorovného svetlobelásého pruhu je na troch belasých kopcoch biely dvojkríž. Vo vlajúcej polovici, ktorá bola červená, bol zasa biely český lev, ale bez koruny na hlave.

Časopis vyhotovovali „na kolene“, vypracúvali ho v kútiku pri lodnom kominé. Z technického hľadiska bol nedokonalý, a preto aj kresba vlajky nie je najlepšia. Zachovala sa aj čierno-biela fotografia dobrovoľníckeho zboru s touto vlajkou pred jeho nalodením v Amerike. Detaily vlajky na tejto fotografii nie sú, žiaľ, dobre viditeľné.

LUBOMÍR V. PRIKRYL

Prestížnu cenu Ústavu dejín kresťanstva za rok 2014 získal Mons. Marián Gavenda

Prestížna cena pre Mariána Gavendu

V pondelok 19. októbra sa v refektári Milosrdných bratov v Bratislave uskutočnilo slávnostné odovzdanie Ceny Ústavu dejín kresťanstva za najvýznamnejšie dielo historickej literatúry vydané v uplynulom roku (2014).

Snímka: J. K.

Mons. Marián Gavenda a Prof. Milan S. Ďurica

Lauerátom prestížnej Ceny Ústavu dejín kresťanstva za rok 2014 sa stal Mons. ThLic. Marián Gavenda, PhD., za svoju prácu *Fortes in fide – Skúsenosť a odkaz tajnej kňazskej formácie na Slovensku v rokoch 1969–1989*. Knihu vydalo vydavateľstvo Spoločnosti Ježišovej Dobrá kni-

ha v Trnave. V kruhu hostí z akademickej, kňazskej, novinárskej, vydavateľskej, umeleckej i diplomatickej obce knihu predstavil šéfredaktor *Katolíckych novín* profesor Marián Šuráb spolu s laueátom.

Skoro päťsto stranová publikácia je knižným spracovaním a rozšírením au-

torovej dizertačnej práce a výsledkom niekoľkoročného výskumu katolíckeho apoštolátu ako sa vykonával v prostredí tzv. tajnej Cirkvi, konkrétne kňazskej a rehoľnej formácie. V analýze, ktorá zahŕňa jedenásť formačných zoskupení – deväť reholí a dva inštitúty, autor zachytil početné, dnes už vzácne výpovede priamych svedkov – formátorov, ale aj tých, ktorí boli formovaní v týchto zložitých podmienkach komunistického režimu. Ide o prvé ucelené spracovanie tejto témy z obdobia neslobody a útlaku v rokoch po sovietskej okupácii (1968) do novembra 1989.

Mons. Marián Gavenda sám absolvoval kňazskú formáciu z časti v tajnej formácie, potom v roku 1988 emigroval do Talianska, kde mala jeho formácia riadnu formu. Po páde komunistického režimu pôsobil aj ako prefekt kňazského seminára v Bratislave. Štrnásť rokov bol šéfredaktorom *Katolíckych novín*. Je plodný autor kresťansky zameranej literatúry.

Ústav dejín kresťanstva založil na Slovensku v roku 1998 Prof. Milan Ďurica, SDB, s ambíciou byť pokračovaním jeho Centra štúdií dejín strednej a východnej Európy (CESEO), ktorý viedol počas svojho pôsobenia v Padove. Cenu ÚDK za Najvýznamnejšie dielo historickej literatúry, ktorá sa udeľuje od roku 2009, dostali doteraz títo laureáti: Dr. Ladislav Suško, J. Ex. prof. Viliam Judák, PhD., doc. RNDr. Štefan Poláčik, CSc., PhDr. Milan Vároš, prof. Emília Hrabovec, PhD., a nemecký kardinál Walter Brandmüller.

JÁN KOŠIAR

INTELIGENTNÉ A PÚTAVÉ ČÍTANIE PRE ŽENU S OTVORENÝM SRDCOM...

MIRIAM

Vychádzame už 10 rokov!

www.miriam.sk
miriam@miriam.sk
+421 907 160 854

Nad zbierkou básní Štefana Cifru *Čo s takým človekom?*

Údery poínt

Hoci záujem verejnosti o poéziu klesá, naďalej platí výrok Pavla Straussa, že „Slovensko je krajina básnikov“. Isto, nie každý z veršotepcov je hodný pomenovania básnik, čo však v prípade ŠTEFANA CIFRU (na snímke) určite neplatí, ba práve naopak – jeho zbierka *Čo s takým človekom?* len dokazuje, že je vyzretý, majstrovský básnik.

Snímka: archív Š.C.

Morálny flexibilizmus za ostatné roky prerástol z „módnej“ vlny do priam bežnej výbavy súčasného človeka západnej civilizácie. Relativizovanie donedávna aj tých najzákladnejších morálnych princípov sa zákonite prenieslo aj do písaného slova, žiaľ, aj do umeleckého. „Politicky korektní“ autori si možno ani neuvedomujú, že sa stali adlátmi rôznych politických skupín a lobby, ktoré „pokrokovým“ a „moderným“ umelcom odovzdávajú všakovaké vavríny, ceny a ceníčky, chcú ich vynieť priam na Parnas.

PREZRÁDZA HO REČ

Buďme úprimní – nepodľahnúť vyhrievaniu sa na výslni uznania, hoci na viac ako zubatom slnku, je lákavé, najmä ak je spojené aj s nejakým-tým grošom... Nihil novum sub sole. Ale nič nové pod slnkom nie je ani to, že nie každý básnik chce vystúpať na Parnas po zvláštnych šteblíkoch (malo)mocných tohto sveta. Pevné a nemenné postoje k základným morálnym problémom, aj k tým aktuálnym, tak z básnika robia to, čím má byť – svedomím národa. A práve medzi takýchto básnikov môžeme pokojne radiť aj Štefana Cifru. Aj v jeho prípade platí ono biblické „tvoja reč ťa prezrádza“.

Hoci nie je Cifrovo knižné básnické dielo (zatiaľ) rozsiahle – *Čo s takým človekom?* je jeho druhá kniha poézie –, o to silnejšie však jeho verše pôsobia na čitateľa.

MALÁ OSOBNÁ VSUVKA

A tu si dovoľím osobnú poznámku. Priznám sa, že väčšmi sa mi páči viazaný verš. Aj keď nejstuuje pravidlo, norma ani konvencia, ktorá by viazaný verš vyzdvihovala nad voľný (platí to

však aj naopak), podľa mňa viazaná forma väčšmi skrýva básnické remeslo a kumšt. No práve *Čo s takým človekom?* patrí medzi tie zbierky, ktoré ma presvedčajú, že napísať dobrý voľný verš treba nielen vedieť, ale že si vyžaduje aj neobyčajné zvládnutie remesla. A to Štefan Cifra bravúrne zvláda, ba čo viac, všetkým pochybovačom potvrdzuje svoju „básnickosť“ aj viazaným veršom (*Sestra, Na dne*).

ÚCTA K SLOVU

Viaceri znalci upozorňujú, že voľný verš mnohých autorov zväzda k zbytočnému hromadeniu slov. Úprimne – pri čítaní prvej básne zbierky *Čo s takým človekom?* som si začínal myslieť, že aj jej autora zlákali podobné chodníčky. Trvalo to však len do posledných piatich veršov. Tie zrazu, ako šľahnutie bičom, pokojne sa rozvíjajúcu tému postavia do úplne nového svetla. A práve nečakané vypointovanie nielenže potvrdzuje Cifrovu úctu k slovu, ale čitateľa vedie k zamysleniu sa. Čarovné na tomto štýle písania je, že autor sa nestavia do pózy moralistu, práve naopak – „len“ vyvolá emóciu nútiacu k uvažovaniu a k zvažovaniu. A tak čitateľ vstupuje do dvojakeho dialógu: s básňou a so svojím vnútrom a myšlienkovým svetom.

DVE ČASTI

A tak je to v podstate s každou básňou zbierky. Tá je, ako už naznačujú aj jej podtituly, rozdelená na dve časti. *Stretnúť niekoho* prináša tvorbu Štefana Cifru z rokov 2001 až 2007, druhá časť, *Človek v živote*, zasa z rokov 2008 až 2014.

V časti *Stretnúť niekoho* autor síce „stretáva“, no nie „niekoho“, ale bežného človeka. Všíma si, čo už mnohí

z nás ani nevnímajú: človeka trpiaceho, ale aj samolúbeho, snívača i ustráchaného, túžiaceho i spoznávajúceho seba... A týchto, na prvý pohľad nekonkrétnych ľudí, Štefan Cifra majstrovsky zobrazí tak, že sa čitateľovi zrazu začínajú v mysli vynárať a defilovať povedomé tváre z reálneho života. A načo klamať – občas to aj zabolí...

Aj názov druhej časti predznamenáva jej obsah. Sú to životné situácie, o ktorých sa však priveľmi nehovorí. Teda, nie tak, ako ich v realite života vidí autor. Sú to udalosti neraz zlomové (narodenie, rozchod, pohreb), ale aj bežnejšie (rodičovstvo, vzťah k rodine, k priateľom, poľovačka...), no básnik ich podáva svojsky, „cifrovsky“. A vidiac zrazu bežný život z nového uhla, aj čitateľ chtiac-nechtiac je nútený sa zamyslieť a začať prehodnocovať.

Verše Štefana Cifru oslovujú. Nehľadia, „len“ oslovujú. A je to preto, lebo ich autor nemoralizuje. Dotýka sa súčasným svetom marginalizovaných tém, citov a pocitov, no práve v tom sa prejavuje jeho morálny zástoj. Ba čo viac, pomáha čitateľovi nielen nebáť sa pozrieť (hoci aj tvrdej) pravde do očí, ale i znášať ťažkosť bytia. Nerobí to však sentimentálne, a už vôbec nie mentorsky, ale ako sa na básnika patrí: úžasnou pointou, ktorá čitateľovi nečakane odhalí tušené, potláčané či už zabudnuté. A nielen odhalí, ale aj posúva dopredu. A to súčasný svet veľmi, pre veľmi potrebuje...

PAVOL PRIKRYL

Štefan Cifra: *Čo s takým človekom?*, Spolok slovenských spisovateľov, Bratislava, 2014

Čo s takým človekom?

ŠTEFAN CIFRA svojimi veršami poodhrňa oponu z vecí, ktoré radšej len tušíme či prehladame, ale ktoré tu sú, dokonca až priveľmi prítomné.

Dieťa v človeku

Komu je ťažko v dospelosti,
obracia sa do detstva,
a tak sa oživuje z ranej pamäti...

Najhoršie je byť
priveľmi dospelý –
v zovretí kravatou,
v kľčovitej vzpriamenosti,
v zúfalom vzopätí
v povinnosti obstať
pred sebou a pred inými...

Najhorším údelom je
ustavične sa obnovovať –
v minulosti, ktorá už nebude,

pretože taký človek
je čoraz smutnejší.

Ten, kto má v sebe dieťa,
nemusí neprestajne spomínať,
aj iní to živé dieťa v ňom cítia
a vždy sú radi, keď ho vidia –

hoci inak je akože dospelý.

Radosť z bolesti

Bolesť nielen bolí,
ale aj dovoľuje cítiť sa.

Citové prázdno je
hrozná vec –
človeka ani žiť nebaví.

Niektu už necíti takmer nič iné –
iba bolesť,

a tak miluje bolesť väčšmi
ako seba.

Taký človek, keď ho
niečo bolí, je celý natešený –
má radosť zo seba aj zo života.

A tak sa len
sebatrýzni
a sebamučí,

aby mohol byť aj on
aspoň na chvíľočku

človekom...

Chudák človek

Niektu nenávidí bolesť –
každý dotyk s ňou
ho trýzni a mučí, až mu krčí tvár...
Ten človek odstránil by ju
raz navždy.

Lenže to nejde.

A tak len tŕpne a trpí
a nemôže sa
ani od srdca zasmiať,
ani z duše radovať.

Niektu je hrozne nešťastný –
už od podstaty –, a tak žije
v utrpení ako v okovách.

A – čo je horšie – nevládze sa
ani otriasť, ani povzbudiť

a všetko berie nesmierne vážne
a z každej bolesti má strach.

Chudák človek, ktorý celý život
žije ako na márach.

Samol'úbosť

Nedá sa žiť so sebou,
ak človek spôsobí
niečo zlé niekomu,
koho má radšej ako seba...

Ak sa to stane človeku,
ktorý má radšej
seba lepšieho ako seba horšieho,
nemá silu ani len sa pozrieť
sám na seba.

Ibaže každý človek je aj samol'úby:
a tak si povie – napokon –, že ten,
čo to spáchal, nebol on,
ale niekto iný v ňom, čo ho naviedol.

A pomyslí si, že aj jemu ublížili,
a pocíti krivdu, ktorá ho očistí.

A tak sa nezasamovraždí.

Najhoršie je, ak potom znova
niekomu ublíži.

Lebo je v tom úplne sám.

Martin Kellenberger: *Krehkosť citu*

Na dne

Keď neostane kameň na kameni
a človek zrazu ocitne sa na dne,
ba ešte hlbšie ako na dno spadne
a celý jeho svet je rozvrátený,

keď ovládnu ho sily zlé a zradné,
keď na sebe nič nie je schopný zmeniť
a medzi ľuďmi sám je, opustený
a zo dňa na deň stráca sa a chradne,

treba sa z hĺbky nadýchnuť a vzchopiť
a nemyslieť už na prehry a straty:
zabudnúť na svet a len v slepej viere
kráčať a kráčať, aj keď v protismere –
hľadáju svoje vypálené stopy –,
v nádeji, že sa osud časom zvráti.

Priateľstvo

Kus úprimného slova
ako okruh chleba –
s horkou kôrkou a sladkou striedkou
voňajúcou po pečení.

Je vzácne, ak je niekto,
kto zamyslí sa nad tým,
čo trápi iba teba,
a prevráti ti do duše...

Aj keď človek
sám seba iba ťažko mení.

UMENIE DUCHA - Návrat súčasného umenia do chrámu

Košice

V jezuitskej Kaplnke Sedembolestnej Panny Márie v Piešťanoch pokračuje projekt pod názvom *UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu*. Projekt vytvára priestor pre diela súčasného umenia, ktoré odzrkadľujú kresťanské poslanstvo. Navracia ich do chrámu, kde kvalitné súčasné umenie – z rôznych dôvodov – často chýba.

Mesiac november sa začína významnými sviatkami, ktoré si o tomto čase každoročne pripomínáme – sviatkom všetkých svätých a sviatkom zosnulých, keď si každý z nás spomína na svojich blízkych, ktorí sa už „narodili pre nebo“.

V novembri nájdeme v liturgickom kalendári aj sviatky významných slovenských katedrál – Katedrály sv. Martina v Bratislave na sviatok jej patróna sv. Martina z Tours (11.11.) a Katedrály sv. Alžbety v Košiciach na sviatok sv. Alžbety Uhorskej (17.11.), ale aj výročie posviacky bazilik sv. Petra a Pavla v Ríme (18.11.) a Katedrály sv. Emeráma v Nitre (20.11.). Sú to sviatky, čo sa často spájajú s oslavami v celej farnosti.

Katedrála je špecifickým typom sakrálnej stavby, ktorá sa vyvinula v období gotiky ako architektúra pozostávajúca z troch lodí, z ktorých stredná

prevyšuje bočné lode, čím privádza do priestoru svetlo. V cirkevnej terminológii je však katedrálou aj každý chrám, ktorý je tzv. katedrou – sídelným chrámom biskupa.

Prvý názov ranokresťanského chrámu, predtým, ako začal byť viazaný na špecifické miesto podliehajúce presným pravidlám, bol eklézia – teda zhromaždenie veriacich v ľubovoľnom priestore. Aj pre dnešný chrám, ako miesto špecifického stretnutia s Pánom, je dôležité spoločenstvo, ktoré ho vytvára a v ktorom je osobne dôležitý každý z nás, so svojimi darmi.

Cyklus kresieb s názvom *Košice* vychádza z osobných spomienok KATARÍNY BALUNOVEJ a z charakteristických symboloch miest, ktoré sa spájajú s jej životom. Ich opakovaním uvažuje o stope, ktorú zanechali v jej pamäti a špecifickom *genius loci*, ktoré s každým mestom či miestom súvisí

a vytvára jeho neopakovateľnú atmosféru. Pracuje s opakujúcou sa siluetou košickej katedrály a symbolom mesta Turín (býkom), ktoré je zároveň domovom Turínskeho plátna. „Byť obyvateľom mesta znamená žiť s ním, vytvárať vedome lebo nevedome interakcie s prostredím, vstupovať do deja. Ako návštevník som skôr pozorovateľom, usilujem sa zachytiť atmosféru miesta. Zaujíma ma pritom aj odvrátená strana mesta, periféria, ďaleko od nablýskanej fasády centra, kde možno vidieť ten ozajstný, každodenný všedný život,“ vyznáva sa Katarína Balúnová.

P. LEOPOLD SLANINKA, SJ

Ústav transdisciplinárnych štúdií v životnom prostredí
Katedra sociálnej práce

Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku

Vás pozývajú

v rámci Týždňa vedy a techniky na Slovensku
na sympóziu

LAUDATO SI'

Výzvy a inšpirácie pre interdisciplinárny dialóg
v prospech integrálneho rozvoja

Štvrtok, 12. novembra 2015, o 13.h

vo Výstavnej sieni KU, Hrabovská cesta 1

NOVÁ ENCYKLIKA

František

Laudato si'

O starostlivosti o náš spoločný domov

Vo svojej najnovšej encyklike sa pápež František venuje ochrane stvorenia a starostlivosti o životné prostredie. Upozorňuje na skutočnosť, že ekologická kríza a sociálna nerovnosť navzájom úzko súvisia, pretože správanie ľudí v jednej časti zeme ovplyvňuje život obyvateľov v inej časti planéty. Hovorí o „kultúre vyhadzovania“ a zdôrazňuje našu zodpovednosť za budúce generácie.

brožovaná, 152 strán, **4,90 €**

členovia SSV 4,17 €

„Dnes však nemôžeme neuznať, že skutočný ekologický prístup sa vždy stáva sociálnym prístupom, ktorý musí v diskusiách o životnom prostredí integrovať spravodlivosť, aby bolo vypočuté volanie zeme aj volanie chudobných.“ LS 49

-15% PRE ČLENOV
SPOLKU SV. VOJTECHA

Kníhkupectvá Spolku sv. Vojtecha: Banská Bystrica, Bratislava, Čadca, Košice, Malacky, Michalovce, Nitra, Partizánske, Prešov, Prievidza, Púchov, Rožňava, Ružomberok, Snina, Spišská Nová Ves, Šaštín, Topoľčany, Trenčín, Trnava, Tvrdošín, Žilina

Objednávky: ☎ 033/590 77 18; ✉ objednavky@ssv.sk; www.ssv.sk

Mať posledných päť dolárov, tri dām do reklamy
Glenn Ford

Mať posledné peniaze, objednám si

VOX
dvojtyždenník moderného kresťana

časopis v PDF formáte o náboženstve a kultúre

www.vox.prikryl.sk

OBJEDNÁVKY:
vox.zdruzenie@gmail.com • 0918 472 420

Už teraz si môžete objednať

VOX

na rok 2016

**Objednajte si
dvojtyždenník o náboženstve a kultúre**

Celý ročník
si môžete objednať
kedykoľvek v priebehu roka.
Neprídete tak nielen o jednotlivé čísla, ale ani o prílohy.

**Ročné predplatné je 10 eur,
polročné 6 eur.**

Do správy pre prijímateľa kvôli identifikácii platby
uved'te
priezvisko a adresu

**Dvojtyždenník o náboženstve
a kultúre**

Vydáva Rada pre vedu, vzdelanie
a kultúru KBS
Adresa redakcie: Dvojkrižna 4,
821 06 Bratislava
ISSN 1339-3634
Vychádza dvojtyždenne v pdf podobe.
Cirkevný cenzor: ThLic. Zdeno Pupík, PhD

Šéfredaktor: Mgr. Pavol Prikryl
tel. +421 915 793 811,
e-mail: vox@prikryl.sk,
prikryl62@gmail.com

Predplatné si je možné objednať
e-mailom alebo telefonicky:
vox@prikryl.sk
+421 915 793 811
Číslo bankového konta:
SK20 0200 000000 7516949112